

IN NAPOLEON'S SHADOW

**The First Editoin in English
of the complete Memoirs of**

LOUIS-JOSEPH MARCHAND

**Valet and Friend of the Emperor
1811 – 1821**

Preface bij JEAN TULARD

Produced bij PROCTOR JONES

791 blz., 1998

Vertaald uit het Engels in het Nederlands door Roel K. Vos (Apeldoorn)

febr. 2022 – maart 2022

BOEK 2

SINT-HELENA (blz. 295 – 736)

397

**DEEL 5
Hudson Lowe**

398 *leeg*

**HOOFDSTUK 14 (blz. 399 – 421)
Gouverneur Sir Hudson Lowe - Pesterij – Bezoekers -
De strijd begint**

399 De groot-maarschalk had Hutt's Gate verlaten om op Longwood te gaan wonen, omdat zijn huis klaar was. De Keizer wilde hem graag samen met gravin Bertrand elke avond bij het familiediner hebben nu hij dichterbij woonde. (Het huis van Bertrand stond recht tegenover Longwood, rkv.) Maar graaf Bertrand wees er op, dat zijn vrouw gewoonlijk niet gezond was en dat de Keizer wist dat ze nooit op tijd was. Daarom vroeg hij toestemming om in zijn nieuwe huis net zo te leven als in Hutt's Gate.

De kranten, gebracht met een bevoorradingschip uit Engeland, gaven de Keizer de gelegenheid tot afleiding door het vertalen van graaf de Las Cases. Diezelfde kranten kondigden aan, dat de gouverneur van Sint-Helena, Sir Hudson Lowe, op het punt stond Engeland te verlaten en naar zijn post te gaan. Omdat een krant, die op Sint-Helena was aangekomen, de Morning Chronicle, openlijk het gedrag van het Britse ministerie tegen de Keizer verweet, trok men daaruit de conclusie, dat de nieuwe gouverneur misschien zou aankomen met instructies de gevangenis niet tot het gehele eiland uit te breiden. Hij werd tamelijk ongeduldig verwacht en met ieder schip, dat aankwam, vroeg iedereen zich af of het de Phaeton zou zijn, het fregat waarop hij, zoals bekend was, gereisde. Op 14 april 1816 stond de Keizer op het punt om met de dames in het rijtuig te stappen, toen er werd gezegd door kolonel Bingham dat de Phaeton in zicht was. De Keizer verliet kolonel

Bingham, veranderde de richting van zijn uitstapje om het fregat zijn anker in de haven van Jamestown te zien laten vallen.

400 Dezelfde dag, die een van de afschuwelijkste dagen in de herinnering was, landden Generaal Sir Hudson Lowe (284), zijn vrouw en haar twee dochters uit een eerder huwelijk, op Sint-Helena. Tijdens ons verblijf op Sint-Helena trouwde de oudste dochter met de Russische commissaris, graaf Balmain. De staf van de gouverneur bestond uit Sir Thomas Reade, chef-staf, majoor Gorrequer, een aide, luitenant-kolonel Lyster, inspecteur der militie, majoor Emmett en luitenant Wortham en Jackson van de genie, de laatste drie belast met het bouwen van het nieuwe huis en dokter Baxter, inspecteur-generaal van het ziekenhuis (285).

Zodra ze geland waren, bracht de gouverneur Longwood er van op de hoogte, dat hij daar de volgende ochtend om 09.00u. zou zijn om generaal Bonaparte te ontmoeten. Dat was een tijd, waarom de Keizer gewoonlijk geen gasten ontving. Zelfs als het anders was geweest, was hij te geraakt door deze impertinente manier van zichzelf aankondigen. De Keizer zei tegen graaf de Montholon: 'Hij kan komen, wanneer hij wil, maar ik zal hem alleen ontvangen als hij het netjes vraagt.'

284. Er is enige onenigheid omtrent het fysieke voorkomen van Hudson Lowe. Er zijn verschillende portretten van hem, die aardig van elkaar verschillen. De Keizer zei: 'Ik heb Pruisen gezien, Tartaren, Kozakken en Kalmukken, maar nooit heb ik zo'n lelijke en weerzinwekkende man gezien. Zijn gehele gezicht getuigt van misdaad.'

Een potloodschets van Wywill, waarvan een reproductie op het kasteel van de gouverneur is te Longwood, laat Hudson Lowe niet op zijn slechts zien.

In ieder geval, Lady Lowe, de zuster van generaal Sir William Howe de Lancy, was een behoorlijk knappe vrouw, 34 jaar oud, 'attractief, vriendelijk en een beetje een actrice,' zei Napoleon. Sir Henry Russel schrijft 'erg elegant, ziet er uit als een model, maar draagt teveel make-up en laat teveel gespletenheid zien.' Deze beschrijving verklaart, waarom de attractieve Susan niet populair was onder de vrouwen van het eiland. Was het uit jaloezie, dat ze nooit een bezoek bracht aan haar landgenote gravin Bertrand?

Er zijn veel biografieën van Sir Hudson Lowe, die arm stierf, verlaten en verlamd in januari 1844, 74 jaar oud, begraven in Londen in de Saint-Mark's Church in de North Audley Street.

Zijn geschriften, bekend geworden als de Lowe Papers, bestaan uit 160 delen, ze zijn verkocht en verdeeld geraakt over verschillende plekken.

285. Janisch, Read en Gorrequer vormden samen het trio van gevangenisopzichters, die een gezamenlijke haat tegen Napoleon hadden; de Oostenrijkse commissaris Stürmer zei over Gorrequer, die perfect Frans sprak, dat deze een 'sluw iemand' was. In juli 1818 wisselden Lyster en graaf Bertrand scherpe woorden uit en de Engelsman wilde een duel uitvechten met de groot-maarschalk. Het verblijf van Lyster op Longwood duurde twee weken. De gouverneur wilde dokter Baxter als de dokter van de generaal aanstellen en omdat die titel werd gebruikt, weigerde de Keizer zich door hem te laten behandelen.

401 De Keizer was er even van overtuigd, dat de admiraal, waarmee hij niet op goede voet stond, de nieuwe gouverneur er niet over had ingelicht, dat om de vraag te presenteren, hij aan de groot-maatschalk had moeten zijn geadresseerd en dat hij gewild had dat er vanaf het begin slechte verhoudingen tussen Hudson Lowe en de Keizer zouden zijn, opdat hijzelf later gemist zou worden. 'Zeker', zei hij tegen dokter O'Meara, die erbij aanwezig was, 'weet hij heel goed dat ik nooit om 09.00u. ontvang en als hij zou willen spreken met Lord Saint Vincent of Lord Keith, hij zeker niet verzuimd zou hebben het tijdstip te vragen, waarop deze heren in staat waren hem te ontvangen. Ik hoop,' zei de Keizer lachend, 'dat ik even waardig ben als zij zijn: het is gebrek aan beleefdheid een belediging aan mijn ongeluk toe te voegen.' De dokter verzekerde hem dat de gouverneur gehandeld had zonder de raad van de admiraal gehoord te hebben. 'Als je het zegt. Ik wil bereid zijn zijn sterke en loyale karakter te bevestigen, maar niettemin is hij een haai. Ik heb bij jou veiligheid onder jullie (bedoeld zijn hier de Engelsen, rkv) gezocht en ik heb

niets anders dan slechte behandelingen en beledigingen gevonden, laat hem zijn vraag stellen via Bertrand.'

Toen hij de Keizer verliet, zei dokter O'Meara tegen mij: 'Ik hoop dat de 'haai' bij ons kon blijven; we zullen zijn vertrek nog gaan betreuren.' De dokter was naar de stad gegaan, had de omringende mensen van de gouverneur ontmoet en hoorde dat de instructies, die hem door zijn regering waren gegeven, veel bescheidener waren dan die de admiraal rond die tijd in werking had gesteld.

Op 15 april 1816 om precies 09.00u. galoppeerde Sir Hudson Lowe, gevolgd door zijn staf, Longwood binnen en stapte af bij de deur van de woning van de Keizer, ongetwijfeld gelovend dat van de kant van de gevangene de gevangenisdeuren geopend zouden worden en de gevangene voor hem verscheen. Er waren bevelen gegeven; Saint-Denis antwoordde op de vraag aan hem gesteld om de generaal te zien, dat de Keizer ziek was en nog niet was opgestaan. Lowe ging achteruit en liep langs de ramen van de Keizer, die hem zag zonder zelf gezien te worden; hij liep rond het huis en ging de ruimte van de wachtofficier binnen om te wachten op het moment, dat hij ontvangen zou worden. Omdat hij geen antwoord kreeg, ging hij er naar op zoek; hem werd verteld dat de Keizer sliep en niemand kon bij hem binnen gaan. De gouverneur ging toen graaf Bertrand
402 zoeken en vroeg hem zijn aankomst aan te kondigen bij generaal Bonaparte en vroeg wanneer hij hem zou willen ontvangen. Het was slecht weer; er was een sterke wind en hij kon nu het Longwood klimaat ervaren. Sir Hudson's begin van zijn nieuwe gouvernementschap was niet erg gelukkig.

De Keizer koos de volgende dag om 14.00u. voor de ontmoeting. Hij had een glimp van Sir Hudson Lowe opgevangen door zijn luiken, maar dat was niet genoeg om zich een mening over zijn persoon te vormen. Hij kon dat hart niet voelen, dat klopte onder de buitenkant; hij moest met hem praten om een oordeel over hem te krijgen. De grootmaarschalk zei tegen hem dat hij een man van 45 tot 50 jaar was, iets kleiner dan gemiddeld, met grijs haar en zulke wilde wenkbrauwen, die over zijn ogen hingen, dat hij de uitdrukking in zijn ogen niet had kunnen zien, maar hij sprak intelligent. De grootmaarschalk gaf de Keizer de kranten, meegebracht door de Phaeton en vertelde hem dat hij een brief had ontvangen van zijn zuster. De Russische, Oostenrijkse en Franse commissarissen, die men had gedacht aan boord van dit schip te zijn, arriveerden met de nieuwe admiraal ongeveer twee weken later.

De volgende dag om 14.00u. zagen we Sir Hudson Lowe aankomen, gevolgd door zijn gehele staf en vergezeld door admiraal Sir George Cockburn, die de bedoeling had zijn opvolger aan de Keizer voor te stellen. Ze stapten van hun paarden af en werden de spreekkamer binnen gelaten; de heren ontvingen hen en wachtten op het moment, dat de grootmaarschalk kwam om hen verder binnen te leiden.

De Keizer was in de salon al tien minuten aan het praten met de grootmaarschalk, toen hem werd gezegd dat de gouverneur en de admiraal aanwezig waren in de spreekkamer. Op dit punt bestaat er een ongelukkig misverstand: Noverraz had dienst bij de deur van de salon. Als de Keizer mensen ontving, was het de praktijk, dat alleen de gevraagde persoon toegelaten werd in de kamer waar hij was. De grootmaarschalk open de deur een stukje en zei tegen Noverraz: 'Laat de gouverneur binnen komen.' De admiraal was aan de andere kant van de spreekkamer, pratend met zijn rug naar hem toe; hij zag Sir Hudson Lowe niet binnen gaan en toen hij zichzelf presenteerde, durfde Noverraz de deur niet meer open te doen, tegen hem zeggend, dat alleen de gouverneur was binnen gevraagd.

403 De admiraal, beledigd, ging naar buiten naar de gezadelde paarden, waarbij de stalknechten wachtten, nam zijn paard en ging terug naar de stad. Voordat hij wegging vroeg Sir Hudson Lowe permissie de officieren van zijn staf voor te stellen. Nadat de Keizer hem dit toestond, was deze verbaasd de admiraal niet te zien, waarvan hij wist dat

deze met de gouverneur was mee gekomen en zei dat hij binnen gevraagd was. Toen pas vernam de Keizer van Noverraz' fout; hij sprak zijn verontschuldiging hierover uit en vroeg dokter O'Meara deze aan Sir George Cockburn over te brengen. Als toevoeging zond hij een van zijn officieren om indien mogelijk was, het onplezierige van zo'n onbedoeld gebrek aan beleefdheid op te helderen. Hoewel hij reden had om zich te beklagen over de admiraal, zei hij gewoonlijk over hem: 'Onder dit uniform klopt het hart van een soldaat.'

Toen hij naar zijn kamers terug ging, vergezeld door de groot-maarschalk, zei de Keizer tegen hem, sprekend over Sir Hudson Lowe: 'Deze man is een weerzinwekkende verschijning en heeft geen eerlijke blik. We moeten hem niet te haastig beoordelen, maar ik moet zijn gedrag vergelijken met zijn fysieke voorkomen. Zijn uitstraling', zei de Keizer lachend, 'doet me denken aan een Siciliaanse misdadiger, wat vind jij ervan Bertrand?' De groot-maarschalk antwoordde, dat hij nog niet kon oordelen, dat hij hem slechts door het prisma van de hem toegeschreven waarden bezag, die van een eerlijk man, een goede administrateur, een goede vader en ontegenzeggelijk een intellectueel. De Keizer bleef bezorgd en de woorden van dokter O'Meara kwamen in zijn hoofd terug: 'Ik had gewild dat de haai bij ons was gebleven. We zullen ons zijn vertrek nog betreuren, wees daar verzekerd van.' Het duurde niet lang voordat we de woorden van de dokter begrepen. De daden van Sir Hudson Lowe, vanaf zijn aankomst op het eiland tot aan de dood van de Keizer, zouden een serie woedeaanvallen en onnuttige ergernissen worden, die de Keizer perfect met betrekking tot hem had geoordeeld, toen hij over hem zei: 'Deze man is niet alleen mijn bewaker, hij is mijn beul.'

Zijn eerste daad op het eiland was zoals onderstaande laat zien, een ongepastheid, omdat het de Keizer beledigde:

De blz. 404, 405, 406 en 407 zijn zwartwit afbeeldingen

408 ***Downing Street, 10 januari 1816***

Ik moet u nu op de hoogte brengen van de wensen van Zijne Hoogheid de Prins-Regent, die zijn dat bij uw aankomst op Sint-Helena u alle personen in Napoleon Bonapartes gevolg, inclusief de huishoudelijke bedienden, dat ze vrij zijn het eiland onmiddellijk te verlaten om terug te keren naar Europa, er aan toegevoegd, dat niemand zal worden toegestaan op Sint-Helena te blijven, behalve degenen, die verklaren, in een geschreven verklaring in onze handen gesteld, dat het hun wens is op het eiland te blijven en zich te onderwerpen aan alle benodigde maatregelen, die Napoleon persoonlijk betreffen. Zij onder hen, die besluiten om naar Europa terug te keren, zullen bij de eerste de beste gelegenheid naar Kaap de Goede Hoop worden gestuurd. De gouverneur van die kolonie zal opgedragen worden hen de betekenis van terugkeer naar Europa uit te leggen.

Getekend: Bathurst

409 De Keizer, terecht geïrriteerd door een aanval, die, zoals hij zei, voor hem bestemd was, verbood iedereen ook maar iets te tekenen. De groot-maarschalk werd naar Plantation House gezonden om mondeling hierop te reageren en om het eens te worden over de bewoording van deze verklaring, maar hij keerde terug zonder iets bereikt te hebben.

De Keizer dicteerde onderstaande verklaring aan graaf de Montholon:

Wij, ondergetekenden, wensen in dienst te blijven van Keizer Napoleon, stemmen er mee in hier te blijven hoe verschrikkelijk het verblijf op Sint-Helena ook is en ons te onderwerpen aan de restricties, hoe onjuist en arbitrair ze ook zijn, die opgelegd zijn aan Zijne Majesteit en het personeel in zijn dienst.

‘Montholon’, zei de Keizer, ‘laat zij van mijn bedienden, die willen tekenen maar tekenen, maar probeer niet iemand te beïnvloeden.’ Deze verklaring werd met vreugde door ons allen ondertekend, die allemaal diep haatten hoe beledigend de communicatie van de Britse regering met de Keizer was.

Hudson Lowe verklaarde dat hij elke keizerlijke kwalificatie in de verklaringen weigerde. Hij wilde geen andere betiteling dan die van Napoleon Bonaparte, onder straffe van gestuurd te worden naar Kaap de Goede Hoop; er was geen mogelijkheid tot weigeren van het ondertekenen dan op de aangegeven wijze. De gouverneur beperkte zich niet tot dit: hij stuurde Sir Thoma Reade, zijn chef-staf, om er zich van te verzekeren, dat de solidariteit, die wij hadden gegeven ook de uitdrukking was van onze eigen vrije wil; hij zorgde ervoor te herhalen dat we een verklaring deden het eiland niet te verlaten voor de dood van de generaal Bonaparte. ‘Kolonel’, zei ik tegen hem, ‘we zijn allen hier gekomen om te delen in het lot van de Keizer, hem te dienen en zijn ketenen zo veel mogelijk te verlichten. We zijn allen hier om te leven en te sterven met hem.’ ‘Dat is mooi’, antwoordde hij, ‘ik zal Zijne Excellentie de gouverneur hierover informeren.’ We gingen weg, hij bleef achter met de kapitein van de wacht, in wiens kamer hij ons geroepen had.

Niet tevreden met het rapport dat hem door zijn chef-staf was gegeven, kwam de gouverneur, wiens achterdocht rustte op monomanie, zelf naar Longwood, liet ons voor zich verschijnen en ging weg, er volledig van overtuigd dat onze verklaring aan Sir Thomas Reade en die hem door graaf de Montholon was gestuurd, werkelijk de spontane uitdrukking van onze aanhankelijkheid aan de Keizer was en onze gehele bestemming was zijn gevangenschap te delen.

410 De heren tekenden ook: het moest, anders hadden zij de Keizer moeten verlaten. Ze aarzelden geen moment. De groot-maarschalk probeerde wat aparte voorwaarden voor zijn vrouw en kinderen te verkrijgen, maar een paar dagen later had hij eveneens getekend. Gedurende al deze tijd was de Keizer diep bedroefd; zijn grote ziel scheen te aarzelen tussen de opofferingen, die hij zou moeten doen als hij de heren liet gaan en de complete isolatie, waarin hij zich zou bevinden na hun vertrek. De aanhankelijkheid van allen aan hem, waarover hij hoorde, verzachtte de pijn, die hij had gevoeld. Zo was dus de eerste daad van Sir Hudson Lowe bij zijn aankomst op Sint-Helena; het was het voorspel van het arsenaal aan beperkingen, waarmee hij zijn haat voor de Keizer toonde en die hij van plan was in daden om te zetten hoe waardeloos ze ook waren.

Totdat hij naar Longwood was verhuisd, was de Keizer bijna niet betrokken bij alles wat er om hem heen gebeurde; hij liet de zaken op hun beloop en leek weinig op te merken van de ontberingen, die hem omgaven. In The Briars echter had hij sterk gevoeld de sterke restricties gelegd op zijn officieren en hij had er aan geleden dat hij niet in staat was geweest de situatie te veranderen. Maar toen hij eenmaal op Longwood was, geconfronteerd met de beperkingen, gelegd op hem zelf, verwierp hij de woedes en de vervolgingen, zijn geest vol met verontwaardiging en achter deze morele barrière, die hij zichzelf had opgelegd, liet hij zien wat een groot man is in tegenspoed. Vanaf dat moment kan gesteld worden dat Napoleons martelaarschap begon. De haat van de kant van het ministerie zal voor altijd een schandvlek blijven op de Britse eer.

De Keizer had zijn werk met de heren en zijn uitstapjes te paard en met het rijtuig met de dames hervat; de enige afleiding, die hij had om die lange, mistroostige dagen te vullen. Als hij tijdens een van deze uitstapjes mensen ontmoette, die hij kende uit de stad of van het regiment, nodigde hij ze uit voor het diner en sprak een bepaalde dag af. Deze gang van zaken, kon voor een achterdochtig man als Sir Hudson Lowe, niet lang duren; voor hem was de veiligheid van de gevangenschap aan het wankelen bij elk van deze

411 uitnodigingen en bij elk gesprek van de Keizer en de mensen, die hij bij de uitstapjes ontmoette. Als de Keizer overdag niet door de wachtofficier was gezien, kwam hij meteen naar Longwood naar de groot-maarschalk, zeggende dat zijn instructies inhielden dat de aanwezigheid van generaal Bonaparte elke dag gezien moest worden door de wachtofficier. Toen, want hij wilde de communicatie moeilijker maken, zond hij zijn aide, dhr. Gorrequer, naar de handelaren in de stad, hen zeggende dat ze geen enkele garantie op het krediet van de Fransen kregen; ze konden hen niets verkopen, behalve als ze in geld meteen betaalden en ook geen communicatie met hen konden hebben zonder toestemming van de gouverneur. Dit voorschrift was officieel en overal in de stad aangeplakt.

De officieren van het 53^e regiment waren gewend geraakt naar Hutt's Gate te gaan om gravin Bertrand te ontmoeten; zij zetten die gewoonte voort, toen zij op het terrein van Longwood woonde. Maar ze kwamen haar zeggen, dat mannen van eer de voorwaarden niet konden aanvaarden, die aan hen gesteld werden als ze bij haar kwamen. Angst greep de inwoners en zij, die vroeger, als ze ons op de weg tegen kwamen, stopten om te informeren naar de Keizer, deden dat nu slechts als ze langs liepen, want als ze een gesprek begonnen, werden ze bedreigd met gedwongen verwijdering van het eiland.

De gouverneur, die de Keizer niet meer gezien had sinds zijn eerste bezoek, kwam naar Longwood en vroeg de eer om binnen te mogen komen. De Keizer liet iemand zeggen dat hij ziek was en hem niet kon ontvangen, maar 15 minuten later stapte hij in zijn rijtuig met de dames, zodat Lowe duidelijk zou begrijpen, dat hij hem niet wilde ontmoeten. Een andere keer, toen hij in zijn rijtuig wilde stappen, zag hij Hudson Lowe op Longwood aankomen; hij ging terug naar binnen en kwam niet meer naar buiten. Hij stuurde mij er op uit om een exemplaar van 'Paul et Virginie' te verkrijgen en vroeg me het hem voor te lezen; de Keizer vond dat deze roman de taal van het hart sprak en liet het zich in z'n geheel of delen ervan verscheidene keren voorlezen.

412 De aankomst van de Adamant op 7 mei 1816 bood de gouverneur een nieuwe gelegenheid om naar Longwood te gaan en te vragen ontvangen te worden door de Keizer om hem te informeren, zei hij, over brieven van zijn regering. Van elke andere man kon men gedacht hebben door het dringende van het overbrengen van deze informatie, dat hij zijn gevangene wat nieuws bracht om de gestrengheid van zijn gevangenschap te verzachten. Maar omdat het van Sir Hudson Lowe kwam, kon men het tegendeel verwachten en de Keizer aarzelde hem een audiëntie te geven, maar deed het uiteindelijk toch. Het gesprek dat volgde, was lang en opgewonden. De Keizer somde alle klachten, die hij tegen hem had tijdens de maand dat hij op het eiland was, op. Ze gingen nog bozer uit elkaar dan ooit. Dokter O'Meara vertelde de Keizer, dat toen hij naar buiten ging, de gouverneur tegen hem gezegd had: 'Generaal Bonaparte is blijkbaar niet tevreden met het voor zichzelf te hebben gemaakt een denkbeeldig Frankrijk en een denkbeeldig Polen, zoals de abt de Pradt heeft gezegd en nu wil hij hier een denkbeeldig Sint-Helena creëren.'

Ik vertelde de Keizer, dat hij, toen het gesprek was afgelopen, de greppel had geïnspecteerd, die hij de vorige dag rond Longwood had laten graven en dat hij, toen hij in een hoek een boom op het opgeworpen zand zag, waarvan de takken over de greppel hingen, hij opdracht had gegeven deze om te hakken, omdat hij dacht dat die gebruikt kon worden om naar de andere kant van die greppel te springen. 'Deze reden', zei ik tegen hem, 'lijkt des te idioter, omdat er niemand is, die daar oversteekt om Longwood in en uit te gaan en dit betekent de vernieling van een boom, waarvan er al zo weinig zijn.'

Hij kwam', zei de Keizer tegen dokter O'Meara, 'om met mij te spreken over een huis, dat gestuurd wordt door zijn regering, waarover de kranten me de details geven. Hij vroeg me waar ik het wilde hebben en ik antwoordde: 'Ik wil niets van u, het enige dat ik vraag

is dat u me met rust laat. U zegt me dat uw instructies strenger zijn dan die van de admiraal; wel, heb de moed ze in werking te stellen. Ik kan alles van uw ministers verwachten. Als bedreiging mijn deur in te slaan om zijn aide binnen te laten, zal ik je zeggen, dat hij alleen over mijn lijk binnen komt; de verplichting om door een van jullie officieren vergezeld te worden, is een angstige maatregel. Het is niet de man noch zijn uniform, dat me ergert. Poppleton is een goede soldaat, die ik bewonder, maar ik wens bij geen enkel van mijn bewegingen u het recht te geven te erkennen, dat ik uw gevangene ben. U weet heel goed, dat de enige bewaking, die nodig is om mij hier te houden, door uw kruisers wordt gedaan en dat het plaatsen van een galopperende officier achter mij absurd is. Maar wat u niet schijnt te weten is, dat u mijn naam bedekt met schande en dat uw kinderen beschaamd zullen zijn dit te dragen.'

413

De dokter zei de Keizer dat officieren van de Adamant, die hij in de stad had ontmoet, hem verteld hadden dat de publieke mening in Engeland aardig veranderd was, toen men hoorde over de droogste delen van het eiland, die hem als woonplek waren aangewezen en dat men hem had ondergebracht in hutten, terwijl hij had kunnen wonen in Plantation House, dit vond men onmenselijk. 'Ik ben er zeker van', had de Keizer geantwoord, 'dat de aankondiging van een houten paleis – waarover de huidige kranten details geven, die zoveel leugens zijn – daar alleen is geplaatst om de mensen te bedriegen en hen te doen geloven, dat mijn volgende huis alle gemakken en luxe zal hebben als een van een lord.' Nadat hij de dokter had ontslagen, ging de Keizer naar de salon. Hij wilde in zijn rijtuig uit gaan, maar de wind blies tamelijk krachtig en hij bleef op de veranda, zichzelf vermakend met het kijken naar de manoeuvres in het kamp. De Adamant had een houten paleis bij zich, waarvan de bouw met enthousiasme voort ging volgens de Britse kranten, en timmerhout, stenen en meubilering, waarvan iets naar Longwood werd gestuurd om of de kamers aan te vullen of de delen te vervangen, die niet langer bruikbaar waren.

Zo kreeg de spreekkamer een tafel, een paar stoelen en een mahoniehouten biljarttafel. De Keizer speelde geen biljart, maar toen hij er langs liep, vond hij het rollen van de ballen leuk. Het meubilair in de salon werd vervangen: een tapijt om de vloer te verbergen, een kandelaar aan de zoldering en een grote spiegel boven de schoorsteen. Twee sofa's, zes stoelen en zes armstoelen van zwart hout met vergulde ornamenten op een donkergroene fluwelen achtergrond kwamen aan; een tafel met een marmeren blad werd neergezet tegenover het haardvuur tussen de twee ramen met gekleurde kwasten en gordijnen. Een grote mahoniehouten tafel en stoelen meubileerden de eetzaal; drie mahoniehouten boekenkasten op poten werden gestuurd, het bovenste deel van de deuren kreeg verguld werk met groene gordijnen om de planken te verbergen. Deze werden opgehangen in de kamer, die vroeger door de graaf en gravin de Montholon werd gebruikt. Een grote houten tafel, die er al was, werd bedekt met een groen kleed en de grote kaart van Italië, gemaakt door baron d'Albe, werd er over uit gespreid (286); een paar mahoniehouten stoelen maakten de meubilering af. Het toezicht op de bibliotheek was toevertrouwd aan Saint-Denis. De Keizer stond ons toe een wankele tafel, die in zijn kamer stond, te vervangen door een dressoir, dat was gezonden was omdat hij dat nodig had.

286. Baron Bacler d'Albe was een geograaf en een ingenieur met een grote reputatie. Napoleon had hem ontmoet tijdens het beleg van Toulon en in 1796 nam hij hem in dienst bij zijn topografisch bureau. Vanaf die tijd verliet Bacler d'Albe Napoleon niet meer. Soldaat, officier, kunstenaar, schilder, graveur, lithograaf, hij stierf in 1824 op 64-jarige leeftijd. Zijn werk is groot. Zijn beroemde kaart van Italië was degene, die door de Keizer op Sint-Helena werd gebruikt. Deze was gepubliceerd in 42 kaarten en er bestaat een complete collectie van in de Archives Nationales. Drie schilderijen van Bacler d'Albe worden tentoongesteld in Versailles. Een portret van Bonaparte, dat hem eruit laat zien als Bacler d'Albe, dat er heel dicht bij komt, zit in de verzameling van Malmaison. Een buste van Napoleon, door deze kunstenaar en geschilderd en gegraveerd door Sallanches, werd door Gros gebruikt om zijn schilderij van de slag van

Arcole te maken.

414 Een zijtafeltje verving degene, die hij had; de poten ervan waren in een slechte staat en iedereen was bang dat vroeger of later als hem de lunch geserveerd werd, alles op de vloer zou vallen als hij op deze tafel leunde bij het opstaan. Ik vroeg om een mahoniehouten kast, die ik in een kamer neerzette om al het tafellinnen van de Keizer in op te bergen en om wat ruimte te krijgen in de kasten, die ik zelf had gebouwd. Het oude meubilair werd verdeeld over de verschillende onderkomens van de heren, die deze zaken niet hadden.

Het passeren van de vloot van de Oost-Indische Compagnie langs Sint-Helena werd elk jaar gemarkeerd door festiviteiten. Een groot aantal van de passagiers van deze schepen, de officieren en de bemanning kwamen aan land en gaven veel geld uit door groenten en kippen van de inwoners te kopen, die ze altijd tegen de hoogste prijzen verkochten. Het was ook een goede tijd om inkopen te doen. Dokter O'Meara kocht op verzoek van de Keizer een prachtige ivoren schaakset voor hem. Onder de gedistingeerde mensen aan boord was Lady Moira, vrouw van de gouverneur-generaal van India. Zij zou twee dagen op het eiland blijven in Plantation House en ze drukte zeer duidelijk haar wens uit voorgesteld te worden aan de Keizer. De groot-maarschalk kwam op een ochtend en zag de Keizer met een brief van Sir Hudson Lowe, die een koerier hem juist gebracht had, waarin hij generaal Bonaparte uitnodigde de volgende dag te komen dineren met Lady Moira. Het vreemde van deze uitnodiging had de Keizer eerst doen lachen, toen zei hij tegen de groot-maarschalk: 'Maar werkelijk, deze man heeft totaal geen normaal gevoel; hier kun je weer een belediging noteren, geef geen antwoord! Als deze dame ziek zou zijn, zou ik aan haar wens toegeven en haar gaan bezoeken. Hij weet even goed als ik dat ik gevolgd moet worden door een officier, ik zal deze uitnodiging niet aanvaarden. Hij verhindert op deze manier dat deze Lady naar ons toe komt en voor haarzelf een vergelijking maakt tussen zijn luxueuze residentie en mijn ellendige onderkomen. Lady Moira is vrij, waarom komt ze niet hier om jouw vrouw en die van Montholon te bezoeken?'

In de hoop aan de Keizer voorgesteld te worden kwam een groot aantal passagiers naar de groot-maarschalk. De Keizer was op dat moment buiten en sprak een lange tijd met de een en de ander. Toen hij afscheid van ze nam, zei hij tegen de aide van Lord Moira: 'Zeg tegen Lady Moira, dat als ze binnen de grenzen geweest was, dat ik haar dan gedag had gezegd.' De dag tevoren was er onder de bezoekers een officier geweest, die een familielid van Lord Saint Vincent was; deze vroeg hem te verzekeren dat de admiraal een van de mannen was, waarvoor hij de hoogste achting had.

Generaal Bingham was naar Longwood gekomen en de Keizer had gearzeld hem te ontvangen. Toen besloot hij dat toch te doen, omdat hij hem niet meer had gezien, sinds deze was bevorderd tot de rang van generaal en hij hem daarmee wilde feliciteren. Toen hij werd aangekondigd, was het net een moment, waarop de ziel gevuld was met walging voor mannen en dingen, vanwege het lezen van een document, dat Sir Hudson Lowe naar Longwood had gestuurd, getiteld: 'Overeenkomst, getekend te Parijs op 2 augustus 1815 door Engeland, Oostenrijk, Pruisen en Rusland.' Beter dan de soevereinen van deze machten voorzag de Keizer de enorme fout, die ze hadden gemaakt door zich te verenigen en hem van de troon af te zetten. Als een natuurlijke bemiddelaar tussen koningen en volken kon hij bloedige opstanden voorkomen en de sociale reorganisatie van Europa zonder moeilijkheden regelen. Zij begrepen dat niet. Zo'n gedachte was ook ver boven de geesten van deze soevereinen; Zij geloofden dat ze sterk genoeg waren om de revolutionaire denkbeelden te onderdrukken, die hen op een dag zouden vermorzelen en

ze besloten tot de monsterlijke daad Napoleon te verwijderen naar de rots van Sint-Helena. Hier volgt de overeenkomst:

416 *Napoleon Bonaparte, zijnde in de macht van de Geallieerde soevereinen de majesteiten de Koning van het Verenigde Koninkrijk, Groot-Brittannië en Ierland, de keizer van Oostenrijk, de Keizer van Rusland en de Koning van Pruisen hebben besloten in overeenstemming met de bepalingen van het verdrag, gedateerd 25 maart 1815, over de meest geschikte maatregelen om het voor hem onmogelijk te maken welke poging dan ook te ondernemen tegen de vrede in Europa.*

Artikel 1. Napoleon Bonaparte wordt beschouwd als hun gevangenen door de machten, die het verdrag van 26 maart hebben ondertekend.

Artikel 2. Zijn bewaking is specifiek toevertrouwd aan de Britse regering. De keuze van de plek en de maatregelen, die het beste het doel van de huidige bepaling verzekeren, wordt in handen gegeven van Zijne Britse Majesteit.

Artikel 3. De keizerlijke hoven van Oostenrijk en Rusland en het koninklijke hof van Pruisen zullen commissarissen benoemen om te gaan naar en te wonen op de plek, die de Britse regering aanwijst als Napoleons residentie, zonder verantwoordelijk te zijn voor zijn bewaking en zij zullen verzekeren, dat hij daar blijft.

Artikel 4. Zijne Meest Christelijke Majesteit wordt uitgenodigd, uit naam van de vier bovengenoemde hoven, een Franse commissaris naar Napoleons plek van detentie te sturen.

Artikel 5. Zijne Majesteit de Koning van het Verenigde Koninkrijk, Groot-Brittannië en Ierland neemt hierbij op zich uit te voeren de verplichtingen na te komen, hem toegewezen door de huidige overeenkomst.

Artikel 6. De huidige overeenkomst zal worden geratificeerd en deze ratificering zal worden uitgewisseld over een paar dagen of eerder.

Als blijk hiervan hebben de gevolmachtigden de huidige overeenkomst ondertekend en van hun zegels voorzien.

Uitgevoerd in Parijs op 2 augustus 1815.

Ondertekend: Prins Metternich, graaf Nesselrode, Lord Aberdeen en prins Hardenberg.

Gewaarmerkte kopie.

Ondertekend: luitenant-generaal Sir Hudson Lowe, gouverneur van het eiland Sint-Helena en commissaris van Zijne Britse Majesteit

De luitenant-gouverneur van het eiland voor de Oost-Indische Compagnie, dhr. Skelton en Mrs. Skelton, wiens welkom de Keizer had gewaardeerd toen hij de dag na de landing naar Longwood was gegaan met de admiraal, kwamen naar Longwood om afscheid te nemen voordat ze vertrokken naar Engeland op een van Compagnie schepen.

417 De Keizer had altijd de kolonel en Mrs. Skelton met plezier ontvangen, die menig keer de eer hadden met hem te dineren. Hij kon niet beter meer eerlijke mensen met de grieven, die hij tegen de gouverneur had, vertrouwen, om op die manier de hoogste personen in Londen te bereiken. Om aan zijn vertrouwen, dat hij ze toonde, iets toe te voegen, vroeg hij mij een van zijn prachtige kopjes van zijn Sèvres porselein te halen, die hij aanbod als een herinnering voor zijn bewondering voor Mrs. Skelton. Deze dame bedankte hem hartelijk, terwijl ze haar bewondering uitdrukte voor de beschrijving er van.

Zoals we zagen, bleef de Keizer niet alleen de notabelen van het eiland en de officieren van het garnizoen ontvangen, die hij uitnodigde voor het diner of de lunch in zijn tent als het ochtend was, hij ontving ook alle belangrijke mensen, die op het eiland aanlandden. De

onvriendelijke geest van de gouverneur werd hierdoor aardig gealarmeerd. Het kleinste detail, afkomstig van Longwood, werd van groot belang in zijn ogen, maar hij was het allermeeft bezorgd over constante boodschappen in de stad van dokter O'Meara, over wie hij niet kon en niet durfde enige controle uit te oefenen. Omdat hij vrij was om met alle inwoners van het eiland en met de officieren van de schepen in de haven om te gaan, kon hij generaal Bonaparte nieuws uit Europa brengen, waarvan de gouverneur wilde dat hij dat kreeg, nadat het door hem gefilterd was. Voor dit doel deed hij alles wat hij kon om de Keizer te overtuigen om in zijn dienst te nemen dokter Baxter, die, zei hij, Frans sprak en van veel meer waarde was dan dokter O'Meara. Hij faalde echter in zijn poging, want de Keizer zei hem dat hij perfect tevreden was met zijn dokter en hem wilde behouden. Zoals men zich al snel kan voorstellen, werd de Keizer niet in de war gebracht door de uitgesproken interesse van de gouverneur voor zijn gezondheid, die beter in handen van dokter Baxter zou zijn dan in die van dokter O'Meara; hij zag in deze aanhoudendheid de wens van de gouverneur iemand dichtbij hem te hebben van zijn eigen keuze.

Men kan zich voorstellen dat dokter O'Meara, die geen onderwerp was van een van de restricties van Longwood, ook een kostbare bron voor de Keizer was om vrijwillig afstand van hem te doen. Hoewel er een merkbare verandering had plaatsgevonden sinds de beperkingen in werking waren getreden tussen de kolonisten en de officieren van het garnizoen in contacten met ons, wist de Keizer toch wel wat er gaande was op zowel het eiland als daarbuiten. Hudson Lowe, in zijn wens alleen mensen van zijn keuze rond de Keizer te zien, schreef aan de groot-maarschalk, dat hij de zeelieden ging vervangen, die in de stallen of in de huishouding werkten, door soldaten, ongetwijfeld gelovend dat hij meer invloed op hen kon uitoefenen dan op de zeelieden van de Northumberland. De Keizer weigerde dit en de zeelieden bleven totdat het vaarttuig vertrok. Zij allen kregen een goede bonus en werden vervangen door soldaten van het 53^e regiment, die zeer goed dienden en geen aanleiding tot klachten gaven.

Een zaak, die de Keizer bezig hield, was het gebrek aan samenwerking tussen de generaals Gourgaud en Montholon. De tijd had hun onenigheid alleen maar verergerd tot een punt, waarop zijn een duel zouden houden. Een duel op Longwood tussen twee mannen, die vanaf het begin gemotiveerd waren door hetzelfde doel, nl. de gevangenschap van de Keizer lichter te maken, was helemaal onmogelijk. De Keizer kwam tussenbeide en sprak ze toe: hij vroeg om verzoening en ontwapende ze beiden met zijn vaderlijke woorden. Een paar woorden, geuit door generaal Gourgaud, irriteerden de Keizer en deze zei tegen hem: 'Liever dan dat ik je vlakbij me heb als jullie samen in vrede leven, jullie storen me als jullie niet met mij de paar vreugden kunnen delen, die er nog resten voor ons; ik zou jullie beiden dan liever zien gaan. Het zou rustiger zijn als ik alleen met Marchand was.' Het is niet erg bescheiden van mijn kant om deze laatste zin te herhalen, die me ongerust maak; als ik dit toch doe, is het omdat ik moet toeschrijven aan een uitbarsting van woede van de kant van de Keizer, veroorzaakt door het antwoord van de generaal. De Keizer, als hij werkelijk alleen gelaten zou worden, zou zich spoedig gerealiseerd hebben, dat de diepe verlatenheid, waarin hij zich zou hebben bevonden met alleen mij om zich heen nauwelijks voldoende geweest zou zijn om de activiteit van zijn geest gaande te houden.

Op een dag, toen de Keizer belangrijke mensen had ontvangen, die langs het eiland kwamen, zei dokter O'Meara tegen hem, toen hij zich aankleedde, hoe sterk deze mensen gecharmeerd waren geweest over zijn gesprekken en hoe erg ze zich schaamden dat ze de leugens op pamfletten over hem hadden geloofd. Hij voegde er aan toe dat deze indruk wijd verspreid was onder de mensen, die de eer hadden gehad door hem ontvangen te zijn. 'Dokter', zei de Keizer tegen hem, 'beelden uw landgenoten zich in, dat ik een soort woest gehoornd beest ben? Het is waar, dat de pers naar me heeft uitgehaald zoals nog

419 nooit tegen iemand anders; zij heeft mij beschreven als laf en bloeddorstig; al dit slijk zal bij zijn laatste akkoord verdwijnen; deze Engelsen, die uit India komen, zullen naar Frankrijk gaan en ze zullen me beter leren kennen. Uw gouverneur vroeg met hem te ontvangen; ik had mijn kamerjas aan, ik wilde niet, maar ik stond hem toe te komen en met te storen. Hij maakte zich het meest druk over mijn wens mijn situatie draagbaarder te maken; hij kwam terug op zijn meest geliefde thema om Baxter bij mij te plaatsen. Hij dacht me een plezier te doen, maar hij is een man, waarin ik totaal geen vertrouwen kan hebben. Mijn afschuw voor hem is zo sterk, dat toen hij weg ging, ik Marchand zei: ‘Gooi zijn koffie weg, het is niet geschikt om op te drinken, omdat het vlakbij hem stond.’ Ondanks mijzelf wantrouw ik hem, maar hoe dat ook anders? Hij verbiedt ons te schrijven en hij is er bezorgd om dat onze woorden ergens anders gehoord zullen worden dan op deze rots en misschien Europa bereiken! Hij heeft het vooral op Las Cases gemikt, die, zoals hij zegt, leugens naar Europa schrijft, waarover ik vrij zeker ben dat dat niet waar is; hij verzekert dat hij probeert hem in mijn achting te laten dalen. Hij heeft niet met mij gesproken over zijn woordenwisseling met Bertrand, die gedwongen was hem uit zijn huis te zetten vanwege de bothed, die hij vertoonde. Dat moet voor Bertrand een groot punt zijn geweest, want hij is de meest verzoenende persoon, die je ooit bent tegen gekomen. Dokter, hij wil het verloren land graag weer bezetten, maar hij zal niet slagen; alles dat ik van hem vraag is me niet lastig te vallen met zijn afschuwelijke aanwezigheid’.

Het was bij de gouverneur op gekomen om een geschikter huis te bouwen dan dat waarin de Kiezer leefde. Toen de groot-maarschalk hem de plannen bracht, zei de Keizer tegen hem: ‘Ik zou liever vier- of vijfhonderd boeken hebben. Dat zou ik fijn vinden. Het zal vijf jaar duren dit huis te bouwen en tegen die tijd zal ik in het graf liggen.’ De Keizer bleek een goede voorspeller te zijn. Vijf jaar later was hij aan het einde van zijn leven, toen ze hem de sleutels van zijn nieuwe huis kwamen brengen. Hij zei: ‘Ik heb alle moeite gezien, die deze arme zeelieden en soldaten gedaan hebben om erg weinig te bereiken op Longwood; ze stonden onder bevel van de admiraal, die een actief en intelligent man is. Ik wil ze niet overbelasten met werk, waarvan ik nooit zal kunnen genieten en me daarom door hen laten vervloeken.’ De groot-maarschalk dacht echter dat hij hem zou vragen welke plek op het eiland hem het meest beviel; hij antwoordde dat 420 alleen The Briars dat was, omdat daar water en schaduw was; of anders Rosemary Hall van kolonel Smith’s landgoed. Tenslotte zei hij dat dat elk ander deel van het eiland, waar hij zou kunnen wonen, beschermd tegen de zuidoostelijk winden, die Longwood teisterden, bedekt met regen en mist verschroeid door een zon, die zijn hersens kookte. ‘Maar zie je niet, Bertrand, dat deze vraag slechts een grap is? Elk ander deel van dit eiland dan deze, zullen ze mij niet geven! Het heeft teveel voordelen voor hen me hier weg te halen; ik kan geen stap doen zonder bekeken te worden. Het kostte een jaar om jouw huis te bouwen, hoe lang denkt je dat het duren zal om het mijne af te krijgen? Als hij er met jou over spreekt, zeg hem dan dat hij het overal kan neerzetten en mij met rust laat.’

De Keizer had volkomen gelijk; enige tijd later besloot de gouverneur, vrij om de locatie te kiezen, dat het huis gebouwd zou gaan worden achter en bij dat van graaf Bertrand, dicht genoeg bij de tuinen van de Compagnie om ervan te genieten en in het zicht van het kamp, zodat hij geen enkele stap kon doen zonder opgemerkt te worden. Er zou genoeg water zijn als de constructie van een groot waterreservoir bij Diana’s Peak af was; dit reservoir moest tijdens het regenseizoen al het benodigde water verzamelen, niet alleen om Longwood te voorzien, maar ook het eiland en de schepen, die vanuit India kwamen en hier stopten om water in te nemen.

Het leven van de Keizer op deze rots was bijna altijd hetzelfde, verdeeld tussen werk, lezen en uitstapjes te paard in de ochtend in het gezelschap van generaal Gourgaud en graaf de Las Cases. Als hij 's avonds zijn rijtuig nam, was het in gezelschap van een van zijn dames of soms beiden. Als het gebeurde dat hij afweek van deze bestaanswijze, was dat, omdat hij ziek was en thuis bleef. De plotselinge veranderingen van het weer, waartegen hij zijn maatregelen nam, waren vaak de oorzaak van verkoudheden, die optraden en hem in bed hielden. Dokter O'Meara had zijn apotheek, maar de Keizer ging hier altijd tegen in met zijn doosje chicorei (dropjes, rkv): 'Mijn methode, als ik ziek ben', zei hij, 'is zo snel mogelijk een beetje kippenbouillon en om te zweten, leg ik vijf of zes mijlen te paard af en ga dan naar bed.'

421 Op een dag was de Keizer ziekelijk en hield het bed. Hij riep de dokter: 'Gisteren had u gezelschap bij het diner. Hoeveel mannen waren toen dronken?' 'Geen enkele', zei de dokter lachend. 'U zegt de waarheid niet. Er moeten er een paar onder tafel hebben gelegen. Was onze vriend kapitein Ross niet een beetje dronken?' 'Hij voelde zich goed, ja, maar dronken, nee; de enige, die meer opgewektheid vertoonde was kapitein Piontkowski, die ik voor het diner had uitgenodigd.' 'Piontkowski, die soms dineert in het kamp met de officieren van het 53^e en zegt, dat toen het tafelkleed verwijderd was, dat ze zo en zoveel betalen om per uur om te drinken en dit duurt tot laat in de nacht.' 'Ik kan u verzekeren', antwoordde de dokter, 'dat dit volkomen onwaar is en dat er officieren in het kamp zijn, die maar twee keer per week wijn drinken.' 'Hier zie je', zei de Keizer, 'als je de taal niet goed verstaat een foutieve interpretatie wordt toegeschreven aan de inwoners en daden aan andere mensen.'

De Keizer had de gewoonte aangenomen zijn lunch regelmatig in het bad te nemen en ik had een klein mahoniehouten tafeltje gemaakt, dat met behulp van haken aan elke hoek, in de badkuip paste op de gewenste hoogte. Op deze tafel kreeg hij zijn lunch, daarna kreeg hij een boek of papieren. Hij verbleef nooit korter dan anderhalf uur in de badkuip en hield het bad warm door er een straaltje warm water in te laten lopen. Een van de heren werd geroepen om met hem te werken of te praten; vaak nadat hij met een van hen had gesproken, riep hij een ander. Zijn baden deden hem goed en hij zei dat zij een aanhoudende pijn in zijn zijde verzachtten, waarover hij begon te klagen.

HOOFDSTUK 15 (blz. 422 – 444)

Admiraal Malcom – De buitenlandse commissarissen - Details uit het leven te Longwood – Het probleem van geld - Heftig protest door de Keizer

422 Op 18 juni werd de Keizer geïnformeerd over de aankomst van de fregatten Newcastle (287) en Oronte, die aan boord de nieuwe admiraal en de Franse, Russische en Oostenrijkse commissarissen hadden. Graaf de Montholon kwam hem ook vertellen dat Mme de Montholon net een nieuw kind, een meisje, had gekregen; de Keizer, die wist dat ze in verwachting was, had me er verscheidene keren heen gestuurd om te vragen hoe het met haar ging. Hij feliciteerde graaf de Montholon en zei hem haar de naam Napoléone te geven. Tijdens de middag was de Keizer in staat gravin de Montholon een bezoek te brengen, die hem haar dochter liet zien.

De twee fregatten hadden nauwelijks hun ankers in de baai uitgeworpen, toen ze de admiraal en zijn familie, markies de Montchenu, commissaris voor Frankrijk, graaf Balmain voor Rusland, baron Stürmer voor Oostenrijk, kapitein Gors, aide de camp voor markies de Montchenu aan land stuurden. Dokter O'Meara was onmiddellijk de stad in gegaan en sprak met verschillende van de passagiers. Toen hij op Longwood terug kwam, zei hij mij dat een Oostenrijkse botanist, die met een van de fregatten was meegekomen,

mijn moeder had gesproken in Schönbrunn voor zijn vertrek en een brief voor mij bij zich had. Om alle vreugde te begrijpen, die ik voelde, toen ik vernam dat er een man in de stad was, die mijn moeder ontmoet had, zou men door de ogen van de fantasieën van de verbeelding van een gevangene moeten kunnen kijken. Ik ging onmiddellijk naar de

287. Het schip HMS Newcastle met 60 stukken kwam op Sint-Helena aan op 17 juni 1817. Aan boord waren schout-bij-nacht Sir Pulteney Malcolm en Lady Malcolm, John Irving, secretaris van de admiraal, de buitenlandse commissarissen en hun aides: graaf Balmain en Heinrich Peyle voor Rusland, en markies de Montchenu en kapitein Gors voor Frankrijk. Baron von Stürmer en zijn huishouding arriveerden de volgende dag met de Oronte.

423 Keizer en informeerde hem hierover; hij dacht dat hij misschien ook een brief van de keizerin voor hem had. Ik moest tot de volgende ochtend wachten en nooit had een nacht me zo lang geschenen.

Sinds ik de stad verlaten had om me in The Briars bij de Keizer te voegen, was ik nooit naar Jamestown terug gekeerd. Zonder te zeggen waarom ging ik de stad in, ik vroeg kapitein Poppleton voor een onderofficier, zodat ik er heen kon gaan en aan generaal Gourgaud om twee paarden, die me uit de stallen werden gebracht. Ik ging naar de stad, waar niemand me kende; gaf de onderofficier mijn paard ter bewaring en ging meteen naar het huis, dat dokter O'Meara me had aangewezen als dat van de botanist. Het was nog vroeg, ik trof hem in bed aan en verontschuldigde me daarvoor, maar hij begreep mijn nieuwsgierigheid en overhandigde me de brief van mijn moeder, er op aan dringend dit absoluut geheim te houden. Hij had de keizerin in goede gezondheid verlaten en hij gaf me de meest charmante beschrijving van de koning van Rome. Ik vroeg hem of hij een brief had van deze prinses voor de Keizer: hij antwoordde dat hij die niet had, maar hoopte dat hij gelukkig genoeg zou zijn aan de Keizer voorgesteld te worden en in staat zou zijn met hem over haar te spreken. Bang dat een te lang verblijf hem zou compromitteren, ging ik weg, blij met mijn goede geluk. Toen ik mijn paard nam, zag ik de commissarissen in de stad wandelen, starend naar een enorme rots, die haar domineerde. Zonder te stoppen om hen beter te bekijken, herkende ik in elk de natie, die ze vertegenwoordigden. Gevolgd door mijn onderofficier keerde ik met grote spoed terug naar Longwood en toen ik de weg omhoog ging er naar toe, kwam van de andere kant Sir Hudson Lowe naar beneden naar de stad.

Zodra ik op Longwood aan kwam, gaf ik de paarden over aan een van dedienstdoende stalknechten. Ik ging naar de kamers van de Keizer met mijn ongelezen brief in de hand. De Keizer stond mij toe hem te openen en zei me hem voor te lezen. Ik trof in de enveloppe een zorgvuldig opgevouwen stuk papier aan, waarop was geschreven: haar van de koning van Rome; nog precies zo een met er op: Aan mijn zoon. 'Deze is voor jou', zei de Keizer tegen me, 'en deze is voor mij'. Na het geopend te hebben en het mooie blonde haar gezien te hebben, zei hij me het in zijn reisset te leggen. Ik legde het naast de haarlok van keizerin Joséphine, hem toegestuurd op het eiland Elba na haar dood. Deze beide haarlokken zijn vandaag mijn relikwieën.

424 Mijn brief bevatte vele interessante details over de koning van Rome, gaf nieuws over de keizerin, maar niets gaf enige aanwijzing dat mijn moeder de prinses verteld had over deze brief, die ze aan mij schreef. Ik vertelde de Keizer, dat de botanist deze brief had meegenomen op herhaaldelijke aandrang van mijn moeder en dat, als er iemand er iets van geweten had, hij Wenen niet had verlaten.

De Keizer vernam via de kranten over de vrijspraak voor generaal Drouot, wiens nobel karakter en onzelfzuchtigheid hij erg bewonderde; hij sprak altijd met de hoogste eer over hem en zijn prachtige gedrag tijdens de slag bij Hanau.

De dokter rapporteerde aan de Keizer, dat toen de gouverneur in de stad aankwam, hij

had gevraagd waar ik geweest was: niemand wist eerst wat tegen hem te zeggen, maar hij hoorde spoedig dat ik vijftien minuten bij de botanist was geweest (het spijt me erg, dat ik zijn naam niet meer weet). Hij schold iedereen om zich heen uit en klaagde over het gebrek aan bewaking op de Fransen uitgeoefend als ze in de stad kwamen. Hij dreigde de botanist met wegzending van het eiland en dat had hij ook gedaan, als baron Stürmer er niet tegen was geweest, maar uiteindelijk kalmeerde hij, het gevaar – als dat er al geweest was – had geen gevolg. De gramschap van de gouverneur deed de Keizer lachen toen hij erover hoorde.

De komst van de nieuwe admiraal Sir Pulteney Malcolm (288), die het commando van de zeestrijdkrachten overnam, hield het vertrek in van Sir George Cockburn, die de Keizer niet meer had gezien sinds de dag waarop hij Sir Hudson Lowe voorstelde, hij was heel onbedoeld beledigend behandeld.

288. Een onderscheiden zeeman, voormalig commandant van het squadron opererend onder Wellington in 1815. Malcolm was een heer met veel talent en tact. Hij zou trachten de verschillenden uit te doven, die de atmosfeer tussen Longwood en Plantation House vergiftigden, maar de gouverneur wantrouwde hem ook en liet hem bespioneren. De bezoeken van de admiraal aan de Keizer werden in een slecht licht gezien en Malcolm werd hard bekritiseerd door Lowe in een brief aan lord Bathurst op 13 mei 1817.

Lady Malcolm was de zuster van de gouverneur van de Oost-Indische Compagnie, die Napoleon die beroemde schaakset had gestuurd. 'Lady Malcolm's Diary', gepubliceerd in 1899 was geschreven, ten minste gedeeltelijk met het dictaat van de admiraal; dit dagboek vertelt zijn gesprekken met de Keizer veel meer dan die van zijn vrouw, die in werkelijkheid weinig Frans verstond. Napoleons levendigheid, zelfs zijn legende, wordt regelmatig genoemd, evenals zijn stellige meningen over een groot aantal onderwerpen: Waterloo, de Bourbons, Egypte, Corsica, Ney, Soult, Whitworth, de hertog van Orleans, enz.

425 Voordat hij het eiland verliet, kwam hij afscheid nemen van de groot-maarschalk; hij drukte zijn spijt uit dat zo'n omstandigheid de deur van de Keizer zich voor hem gesloten had en dat hij nu zijn plicht niet kon doen. Niets, zei de groot-maarschalk tegen hem over dit onderwerp, kon zijn beslissing veranderen niet te komen en zijn opvolger voor te stellen. Wat mezelf betreft, toen ik hoorde dat de admiraal Sint-Helena ging verlaten zonder de Keizer nog te zien, betreurde ik dat. De Keizer zou geen reden hebben gehad om zich over hem te beklagen als zijn instructies niet zo hatelijk naar hem gericht waren geweest en wat er was gebeurd sinds de komst van Sir Hudson Lowe, zou ons de admiraal doen missen. Hij was een man met gevoel en integriteit, maar zijn ernstige aard houding maakten hem moeilijk benaderbaar. De zorg, die hij op het schip had, elke keer als we hem vroegen, omdat de Keizer iets nodig had, maakte me vriendelijk tegenover hem en herinnerde me er aan dat de ogen in zijn gefronste hoofd enige vriendelijkheid en vertrouwen uitstraalden. De dienstdoende zeelieden op Longwood werden weggestuurd en vervangen door soldaten.

Admiraal Malcolm kwam daarom zonder zijn voorganger en vroeg aan de groot-maarschalk om voorgesteld te worden aan de Keizer. Zijn ontvangst werd verschoven naar de volgende dag, 21 juni en hetzelfde protocol vond plaats voor hem en zijn staf als dat voor Sir Hudson Lowe. Admiraal Malcolm was vanaf het begin vriendelijk tegen de Keizer, die zei, toen deze wegging, dat hij 'een open een eerlijk gezicht had.' 'Deze man', zei hij, 'moet een goed hart hebben. Hij drukt zijn gedachten eerlijk uit en zou vertrouwen in de meest achterdochtige man aanwakkeren.' Voordat hij de Keizer verliet, vroeg hij toestemming om terug te komen en Lady Malcolm voor te stellen, die in de stad was achter gebleven. De Keizer antwoordde dat hij haar met het grootste plezier zou ontvangen.

Verscheidene kisten met boeken kwamen van de Newcastle en ze werden gestuurd naar Longwood. Het was een ware vreugde voor de Keizer, die zodra ze waren aangekomen, ons hielp met ze te openen om daarmee zijn ongeduld om deze werken te leren kennen,

sneller kon bevredigen. Hij bracht toen een gedeelte van de nacht door met lezen. De volgende ochtend, toen ik zijn kamer binnen ging, trof ik een groot aantal boeken aan op de vloer, die hij daar had neer gegooid, zei hij, die hij van weinig waarde vond. Gedurende verscheidene dagen hield hij zich bezig met hen in te zien en ze te ordenen in zijn bibliotheek.

426 Verschillende toiletartikelen waren met het schip meegekomen en werden naar Longwood gestuurd: parfum, eau-de-toilet, lavendelwater, Prins Regent tabak, witte kleding en fabrieksmatige pakken en hemden. De Keizer zei mij de eau-de-cologne voor hem te bewaren, omdat het op dit moment niet in de stad verkrijgbaar was en verdeelde de rest onder de huishouding. Hij wilde zijn kleding zo lang mogelijk dragen, omdat hij niets wilde ontvangen van de Britse regering. Twee percussiegeweren (289) werden hem in een kist gestuurd.; hij zei me ze te geven aan Saint-Denis, die al belast was met de zorg voor de geweren en de pistolen van de Keizer, die admiraal Cockburn hem had terug gegeven sinds zijn aankomst op Sint-Helena. Sprekend over de geweren, die hem gezonden waren, zei de Keizer dat het een grap was in een land waar bijna geen jacht was.

Er waren een groot aantal tortelduiven op het eiland, maar ze waren moeilijk te bejagen, omdat ze van vallei naar vallei vlogen en er was een stoutmoedige jager voor nodig om hen te volgen. Santini, wiens klusjes beperkt waren tot het serveren aan tafel of het aankondigen van bezoekers als de Keizer in de salon was, besteedde zijn ochtend aan het oefenen hierop; hij schoot heel goed en het gelukte hem er enkele te doden. Twee of drie keer per week werden ze de Keizer bij de lunch geserveerd en hij vond ze voortreffelijk. Generaal Gourgaud probeerde konijnen in de bossen van Longwood te introduceren door er een paar los te laten; ze werden een tijdje gezien, toen verdwenen ze geheel. Een fazant, zeldzaam op dit eiland, geschoten rond Plantation House, werd de Keizer door de jager aangeboden. Toen de gouverneur hoorde dat de Keizer geen van deze objecten had willen hebben, die hij gezonden had en hoorde over de verdeling, die hij ermee gedaan had, werd hij erg boos; maar de Keizer had de objecten gezien als een belediging voor zowel zichzelf als voor zijn officieren.

De mannen waren nieuwsgierig om de Franse, Russische en Oostenrijkse commissarissen te zien en te horen. Door hen was het mogelijk de werkelijke stand van zaken in Frankrijk te vernemen, als ze mochten spreken. Tijdens hun paardritten probeerden de heren hen te ontmoeten en ze aan het praten te krijgen.

289. De term percussiegeweer is niet correct. Misschien bedoelt de auteur geweren met een percussie kap, die Britse wapenmakers heel vroeger hadden gemaakt.

Uit Wikipedia: In het begin van de negentiende eeuw waren vrijwel alle geweren uitgerust met het vuursteenslot. Dat systeem werkte goed, maar was gevoelig voor slecht weer (vooral regen) en het schot had een fractie van een seconde nodig om af te gaan nadat de trekker was overgehaald. In 1807 werd het percussieslot uitgevonden, dat met een hamer en met explosief poeder (slagsas genoemd) werkte. Dit systeem was minder gevoelig voor slecht weer en het schot ging onmiddellijk af na het overhalen van de trekker. (rkv)

De blz. 427 en 428 bevatten zwart-wit afbeeldingen.

429 De markies de Montchenu (290) had brieven voor gravin Bertrand en graaf de Las Cases. De commissarissen verborgen niet hun verlangen ontvangen te willen worden op Longwood. De Keizer verklaarde dat hij ze zou ontvangen als privé personen, maar niet in hun officiële positie als commissaris.

De eerste keer, dat ze op Longwood kwamen, kwamen ze tot aan de greppel tussen het wachthuis en het huis. De gouverneur was er niet blij mee dat de commissarissen naar Longwood gingen, maar hij durfde het niet officieel te verbieden; zij op hun beurt deden

geen poging om verder te gaan. De Keizer, op de hoogte gebracht dat zij daar waren door iemand van zijn staf, vroeg mij om zijn verrekijker en door een gat in het luik zag hij ze perfect. De groot-maarschalk, generaal Gourgaud, graaf de Las Cases en generaal Montholon gingen naar buiten om met hen te spreken. Zij vonden dat Longwood het slechtste deel van het eiland was en de laatste plek om te wonen vanwege de temperatuurverschillen. De Russische commissaris zei, dat zij het lachertje van Europa zouden zijn, als de mensen hoorden dat zij, die naar Sint-Helena waren gegaan, weer vertrokken waren zonder de Keizer te ontmoeten. Ze begonnen zich al te vervelen en ze klaagden over de kosten van alles en het slechte eten. De markies de Montchenu sprak over het aanvragen van een nieuwe toelage van zijn koninklijke regering. De Keizer zei deze mannen later, dat hij ze boeken kon aanbieden uit zijn bibliotheek, indien lezen hen zou helpen de verveling te bestrijden.

Een luchtpomp werd naar Longwood gebracht en de Keizer droeg generaal Gourgaud op deze te laten werken. Hij en admiraal Malcolm kwamen zien hoe dit werkte. De generaal bood elk van hen een kop ijswater aan, de oppervlakte ervan was vijftien minuten lang bevroren. De keizer nam het aan en toen hij het ijs eraf stak, sprak hij over het plezier, dat ze zouden hebben gevoeld als ze zo'n stuk ijs in hun mond hadden kunnen stoppen, toen ze door de woestijn gingen op weg naar Syrië.

290. Montchenu was toen 58 jaar. Hij was een maarschalk en zou over het eiland zwerven in uniform, zijn zwaard aan zijn zijde. 'Ik ken deze man;', zei de Keizer, 'hij is een oude sufferd, een 'rijtuig generaal' die in zijn gehele leven nog nooit een schot heeft gehoord.' Montchenu klaagde bitter over de lieflijkheid van het leven en de magerte van zijn salaris. Hij was een grote eter en dokter Henry verhaalt over de pijnlijke gevolgen hiervan voor zijn lever en maag. Zijn secretaris, kapitein Gors, die hem was toegewezen door de regering van de koning, had een scherpe humor en voegde altijd een postscriptum toe aan zijn rapporten.

430 Deze machine, de eerste op het eiland, werd op bevel van de Keizer naar de kamer van generaal Gourgaud gebracht, opdat hij wat testen kon gaan doen. Hij deed een niet geslaagd experiment met limonade en een andere met melk, dat evenmin slaagde.

De eerste positieve indruk, die admiraal Malcolm op de Keizer had gemaakt, toen hij was voorgesteld, bleef zo lang hij op het eiland was. De Keizer betreurde het dat hij niet het commando had, want hij was er zeker van, dat zijn leven veel gemakkelijker zou zijn geweest dan het ooit met Hudson Lowe zou zijn. Omdat hij zo vriendelijk was tegen de Keizer, werd admiraal Malcolm elke keer als hij kwam, door de Keizer ontvangen. Zelfs toen deze ziek was, stond hij hem toegang in zijn slaapkamer toe. Toen hij op een dag met hem naar buiten ging, bemerkte de admiraal de tent op, die een paar yards vanaf het huis in een erg slechte conditie stond: hij werd onmiddellijk door een ander vervangen, die van zijn schip kwam. Omdat de Keizer geen schaduw rondom zijn huis had, ging hij vaak naar zijn tent om hier schaduw tegen de zon te zoeken; hij had hier ook al geluncht en gewerkt. De ingang stond tegenover het wachthuisje, zodat hij de mensen kon zien, die naar Longwood gingen; als het toevallig de gouverneur was, keerde de Keizer onmiddellijk het huis weer in: 'Die man,' zei hij, 'daar draait mijn maag van om. Hij is verstoken van enige beleefdheid of geleerdheid, ik kan het niet verdragen hem te zien.'

Op 15 augustus kwamen de heren en de dames net zoals het vorige jaar hun respect aan de Keizer betuigen, die ze allen voor de lunch bij zich hield. De kinderen waren ook uitgenodigd, evenals dokter O'Meara. Zoals gewoonlijk gaf de Keizer cadeautjes aan de kinderen, die heel gelukkig waren en er aan toe bijdroegen deze familielunch succesvol te maken.

Dokter Baxter, die naar het eiland was gekomen om voor de Keizer te zorgen, had dokter O.Meara gevraagd om hem de eer te geven aanwezig te mogen zijn. De Keizer accepteerde dat en vroeg lachend of die andere dokter evenveel patiënten had omgebracht

als hij had gedaan. De Keizer had erg weinig vertrouwen in doktoren, waarin hij zei geen vooruitgang was, omdat ze in de schaduw werkten, terwijl chirurgie bestemd was om vele briljante ontdekkingen te doen. Toen hij hoorde, dat zijn kok ziek was, vroeg de Keizer dokter O'Meara naar nieuws over hem; hij antwoordde dat, hoewel deze een jonge man was, hij versleten man was, die niet veel jaren had te leven en dat het noodzakelijk was hem een paar dagen te laten vervangen. De gouverneur informeerde naar diens

431 toestand, bood hem een Belgische vrouw aan, die hij in dienst had en die Frans sprak en wist hoe te koken. Hoe verwerpelijk het voor de Keizer ook was iets uit handen van Sir Hudson Lowe te ontvangen, gaf hij toch Cipriani, zijn butler, toestemming haar in te zetten. Haar gekook was niet slecht; ze had een recept voor soep, dat de Keizer erg graag mocht. Het bestond uit twee eierdooiers geklopt in een beetje meel, daardoor ontstond een lichte pasta, die zij mengde met de bouillon als het begon te koken. Tijdens de duur van Lepages ziekte verbleef ze op Longwood en toen hij zijn gezondheid weer terug kreeg, besloot de Keizer haar te houden. Na een paar maanden trouwde ze met de kok en werd er een dochter geboren. Maar later werd de gezondheid van deze vrouw, vroeger prima, slechter; die van haar man was niet beter en beiden waren verplicht het eiland te verlaten en terug te keren naar Frankrijk, waar Lepage een jaar later stierf. Hij werd door een Engelsman vervangen, wiens koken gemiddeld was, maar die de positie behield tot de komst van Chandelier, gestuurd door prinses Pauline.

Onder admiraal Cockburn zorgde deze ervoor dat als de voorraden niet de juiste kwaliteit hadden en er klachten bij hem werden ingediend, dat ze in een betere kwaliteit werden geleverd en hij drukte zijn verontschuldigingen uit dat het eiland niet meer bronnen bood. Onder het nieuwe regime was het niet zo: niet alleen was de kwaliteit vaak heel mager, ook de hoeveelheid verminderde. Cipriani klaagde hierover tegen Sir Thomas Reade, die niet zoals de admiraal de oplettendheid gebruikte om de slordigheid van de leverancier te corrigeren, zodat wij onze toevlucht namen om in de stad in te kopen met de gelden van de Keizer, wat ontbrak aan onze huishoudelijke behoeften. De gouverneur werd hierover ingelicht en zei graaf de Montholon dat de voorraden heel wel voldoende waren, maar dat ze niet economisch werden gebruikt. Hij kwam zelf om de groot-admiraal te zeggen, dat zijn regering 8000 pond sterling uitgetrokken had voor de uitgaven van Longwood: hij had er zelf nog 4000 aan toegevoegd, maar dat had niet tot verlaging van de uitgaven geleid. Hij voegde er aan toe, dat 8000 pond voor de uitgaven van Longwood gegarandeerd waren, in afwachting van een vermindering van het huishoudelijk personeel; maar omdat die niet had plaats gevonden, alle kosten boven die 8000 pond betaald moesten worden door hemzelf. De Keizer antwoordde aan de
432 groot-maarschalk dat hij bereid was om alle uitgaven te betalen, als hem de gelegenheid werd geboden contact maken met een bank, in Londen of in Parijs en als hij zijn brieven ongeopend zou krijgen. "Geef geen enkel definitief antwoord: we willen ons niet bezig houden met zulke details, laat hij zich er maar zorgen over maken!", besloot de Keizer. Admiraal Malcolm, wiens geest heel verzoende was, trok voordeel uit het vertrouwen, dat de Keizer hem schonk om hem te vragen te proberen tot een overeenkomst te komen met de gouverneur, indien mogelijk, door wederzijdse concessies een stand van zaken te bereiken, die voor beide meer gewenst was. 'U kent die man niet', zei de Keizer hem, 'zijn wantrouwen is zo heftig, dat als ik u vraag met me te gaan rijden – zoals u al in mijn rijtuig hebt gereden - , u voor hem niet langer betrouwbaar bent, hij is een slinkse man, vol met bedrog en compleet harteloos.'

Of dit nu puur toeval of afgesproken was door hen, toen de Keizer de tuin in ging, zag hij de admiraal en de gouverneur samen aankomen en hij ging niet naar binnen zoals gewoonlijk. Hij groette de admiraal beleefd en de gouverneur met beleefde koelte. De ontmoeting zou waarschijnlijk gladjes zijn verlopen als ze alleen over algemene zaken

hadden gesproken, maar de gouverneur trok voordeel uit deze gelegenheid om met de Keizer te spreken over de noodzakelijke beperkingen in de uitgaven op Longwood. De Keizer, die niet minder dan deze opening had verwacht, gaf hem niet de kans zijn zinnen af te maken en verloor zijn zelfbeheersing op zo'n manier, dat hij er spijt van kreeg. De volgende ochtend zei hij tegen de dokter, terwijl hij zich aankleedde: 'Maar hoe kon het dan anders, als je tegenover de botheid van zulke details staat. Ik zei hem: 'Regel deze zaak met mijn butler: stuur dan niets als u dat wilt, ik ga en zit aan tafel bij de officieren van het 53^e regiment: ik ben er zeker van dat geen van hen het zou weigeren zijn diner met een oud-soldaat zoals ik te delen. U hebt', voegde ik er aan toe, 'de volledige macht over mijn lichaam, maar mijn ziel zal u altijd ontwijken. Weest er van overtuigd, dat ik op deze rots even trots ben als toen ik commandeerde over geheel Europa. Als u enige eer had, zoudt u overplaatsing aanvragen.' Ik geloof dat hij antwoordde dat hij dat had aangevraagd. Wilt u geloven, dokter, 'voegde de Keizer er aan toe, 'dat hij tegenover de admiraal durfde te beweren, dat hij niets had veranderd wat door admiraal Cockburn was besloten! Het was toen niet meer mogelijk voor me om me in te houden; ik gebruikte erg harde woorden tegen hem. Ik heb niet de gewoonte iemand te beledigen, maar de confrontatie met deze man werd me teveel; ik kon me niet inhouden hem precies te vertellen hoe ik over hem dacht. De admiraal had zich voorgesteld dat ik anders over hem zou gaan denken! Nooit, zei ik tegen hem, ik heb hem vanaf de eerste dag, dat ik hem zag, veroordeeld. Zijn eer en loyaliteit is op de achtergrond geraakt ten opzichte van de andere slinksheid. Hij dacht dat hij zich kon verdedigen door tegen mijn klachten in te gaan, doordat hij alleen orders gehoorzaamde en zelfs dan nog, niet eens zo hard als hij kon. Sir, zei ik tegen hem, er zijn bepaalde beroepen, die alleen worden gegeven aan mannen, die zich daarvoor kwalificeren door zichzelf te onteren. De beul, net als u, zegt als hij de man kwelt, die hij zo gaat doden: 'Ik gehoorzaam slechts aan mij orders: als ik minder doe, laat ik u veel meer lijden!' Met deze vernietigende woorden verliet de gouverneur de Keizer, zijn hart vol woede; de gouverneur ging naar het huis van de groot-maarschalk om met hem te spreken over de vlag van woede tegen hem gericht, maar graaf Bertrand weigerde naar hem te luisteren. Dokter O'Meara, die de dag in de stad had doorgebracht, vertelde de Keizer dat hij bij kolonel Reade was, toen de gouverneur daar aankwam en hem persoonlijk aansprekend had deze hem in tonen van wilde woede gezegd: 'Laat generaal Bonaparte weten dat het van mij afhangt om zijn situatie gemakkelijker te maken, maar hij gaat maar door met mij geen respect te tonen, ik zal hem mijn macht laten voelen. Hij is mijn gevangene, ik heb het recht hem te behandelen in overeenstemming met zijn gedrag en als het nodig is, heb ik de macht om hem op te sluiten.' De dokter voegde er aan toe dat Sir Hudson Lowe de officieren van het 53^e had gezegd, waar hij had gedineerd, dat de Keizer hen niet langer wilde zien, omdat een rood uniform hem misselijk maakte. De Keizer, die klaar was met aankleden, ging naar de salon en nam de dokter mee en riep mij om kapitein Poppleton bij zich te roepen. 'Sir', zei de Keizer tegen hem toen hij er was, 'u bent, geloof ik, de oudste kapitein van het 53^e; zeg alstublieft tegen uw kameraden dat ze zijn voorgelogen, toen werd geïnsinueerd dat ik ze niet langer wilde zien en dat het zien van een rood uniform me misselijk maakt. Zeg ze, dat ik ze altijd met plezier zal ontmoeten, ik heb grote waardering voor het 53^e, dat is een regiment van dappere mannen, die dapper tegen mij hebben gevochten. Ik houd van

434 dappere soldaten, die hun vuurdoop hebben ontvangen, onder welke vlag ze ook strijden.' Kapitein Poppleton dankte de Keizer voor wat hij net tegen hem gezegd had en verzekerde hem dat het 53^e, vol respect en bewondering voor zijn persoon, nooit zulke beweringen zou geloven, als ze gemaakt werden tegenover haar officieren en haar

soldaten. In opdracht om de gouverneur te dekken, voegde hij er aan toe dat hij niet wist dat zulke woorden waren gesproken.

Het ijs was gebroken en het gevecht begon. Sir Hudson Lowe was in de stad aangekomen, trillend van boosheid. Hij had eerder een officiële aankondiging gedaan over de wet, gedateerd 16 april 1816, door het parlement, dat het verdrag van 2 augustus 1815 sanctioneerde en alle verdere acties van de Britse regering tegen de Keizer. Hij maakte gebruik van de discrete macht, hem gegeven door het ministerie, die de straf bepaalde, begaan door iedere gewelddaad tegen de bepalingen, die voorgeschreven waren om de Keizer veilig te bewaken. Hij maakte er vrij snel gebruik van; hij bleef bij zijn project de voorraden te verminderen, hij stuurde majoor Gorrequer naar graaf de Montholon om hem een antwoord te vragen op zijn brief omtrent de huishoudelijke uitgaven. De Keizer was op dat moment bezig met het voorbereiden van een antwoord in deze communicatie over dezelfde wet; hij deed dat dus ook voor de brief. Na de correcties gemaakt te hebben en het gelezen te hebben, belastte hij eerst mij, toen Saint-Denis, wiens handschrift wat kleiner was dan het mijne, met het maken van kopieën op zijde om die in het geheim naar Europa te sturen. De brief werd gedictieerd aan graaf de Montholon, ondertekend door hem en naar Plantation House gestuurd. Hij bevatte het volgende:

Longwood, 23 augustus 1816
Generaal,

Ik heb het verdrag van 2 augustus 1815 ontvangen, gesloten tussen Zijne Britse Majesteit, de keizer van Oostenrijk, de Keizer van Rusland en de koning van Pruisen, dat was bijgevoegd bij uw brief van 23 juli. Keizer Napoleon protesteert tegen de inhoud van dit verdrag. Hij is niet de gevangene van Engeland. Hij is afgetreden uit naam van de vertegenwoordigers van de natie, voor het behoud van de grondwet, aangenomen door het Franse volk en ten behoeve van zijn zoon, hij ging vrijwillig en vrij naar Engeland om daar te wonen als een terug getrokken privé persoon onder bescherming van de Britse wetten.

435 *De schending van alle wetten kan geen recht worden. In werkelijkheid is de persoon van Keizer Napoleon in de macht van Oostenrijk, Rusland en Pruisen. Eveneens volgens de wetten en gebruiken van Engeland, dat nooit de gevangenen in evenwicht heeft gebracht met de Russen, Oostenrijkers, Pruisen, Spanjaarden en Portugezen, hoewel ze met deze machten verbonden was door verdragen en gezamenlijk oorlog voerden, kan de overeenkomst van 2 augustus, gemaakt twee weken nadat Keizer Napoleon in Engeland was aangekomen, geen kracht hebben van wet. Het biedt alleen het aanzicht van de coalitie van de vier grootste machten in Europa voor de onderdrukking van één man, een coalitie, die door de meningen van alle mensen wordt afgewezen en van alle principes van een gezonde moraal.*

De keizers van Oostenrijk en Rusland en de koning van Pruisen hadden in feite geen recht om welke daad dan ook tegen Keizer Napoleon te ondernemen en kunnen daarom geen regeling over hem treffen.

Als Keizer Napoleon in de macht van de keizer van Oostenrijk was geweest, dan zou deze prins zich de relatie hebben herinnerd, die religie en natuur hebben doen ontstaan tussen vader en zoon, een relatie, die nooit gewelddadig en straffeloos is. Hij zou zich hebben herinnerd, dat Napoleon vier keer de troon voor hem heeft hersteld; in Leoben in 1797 en te Lunéville in 1802, toen zijn legers voor de muren van Wenen lagen, in Presburg in 1806 en te Wenen in 1809, toen zijn legers de hoofdstad beheersten en drie kwart van zijn monarchie. De prins zou zich de uitingen hebben herinnerd, die hij hem

gemaakt heeft in het bivak van Moravië in 1805 en tijdens de ontmoeting in Dresden in 1812.

Was de persoon van Keizer Napoleon in de macht van keizer Alexander geweest, zou deze zich de banden van vriendschap, gemaakt te Tilsit, hebben herinnerd; te Erfurt vijf jaar geleden als resultaat van het dagelijkse contact. Hij zou zich Keizer Napoleons gedrag hebben herinnerd op de dag na de slag bij Austerlitz, waar hij hem gevangen had kunnen nemen met de restanten van zijn leger, de Keizer tevreden was met slechts zijn erewoord en hem toestond zich terug te trekken. Hij zou zich de gevaren hebben herinnerd, die Keizer Napoleon persoonlijk heeft ondergaan om de brand van Moskou uit te krijgen en zijn hoofdstad te redden. Zeker zou deze prins de plicht van de vriendschap niet hebben geschonden en dankbaar zijn tegenover een vriend bij tegenspoed.

436 *Als de persoon van de Keizer in de macht van de koning van Pruisen was geweest, zou die soeverein niet hebben vergeten, dat het aan de Keizer was, na Friedland, een andere prins op de Berlijnse troon te plaatsen; hij zou niet hebben vergeten, met een ontwapend leger, de uitingen van aanhankelijkheid en de gevoelens, die hij tegen hem uitte in 1812 te Dresden. In de artikelen 2 en 3 van genoemd verdrag van 2 augustus kan daarom gelezen worden, dat op geen enkele manier het lot van Keizer Napoleons persoon beïnvloed kan worden, die in niemands macht is; dezelfde prinsen stelden deze zaak uit tot wat Zijne Britse Majesteit zou gaan doen en deze nam het op zich om al die verplichtingen uit te voeren. Deze prinsen hebben Keizer Napoleon bekritiseerd, omdat hij de bescherming van de Britse wet zocht in plaats van die van hun. De foutieve gedachten, die Keizer Napoleon had over de liberaliteit van de Britse wetten en de invloed hierop van een groot aantal mensen, genereus en vrij, op hun regering, leidde hem ertoe om de bescherming van deze wetten te prefereren dan die boven zijn schoonvader of zijn voormalige vriend.*

Keizer Napoleon was altijd vrij om te bepalen wat zijn eigendom was via een diplomatiek verdrag, door zichzelf aan het hoofd van zijn troepen bij de Loire of aan het hoofd van zijn troepen bij de Gironde, gecommandeerd door generaal Clauzel op te stellen; maar alleen maar rust en de bescherming van de wetten van een vrij land op te zoeken, Brits of Amerikaans, schenen hem eventuele bepalingen niet noodzakelijk. Hij geloofde dat het Britse volk meer gebonden zou zijn door een dappere, nobele en vertrouwende stap, dan door de meest plechtige verdragen. Hij vergistte zich. Maar zijn vergissing zal de oorzaak van een schande zijn voor de ware Engelsen en zowel voor de huidige als de toekomstige generaties, zal het een bewijs zijn van het bedrog van de Britse regering. Oostenrijkse en Russische commissarissen zijn op Sint-Helena aangekomen; als het doel van hun opdracht is een deel van de verplichtingen, die de keizers van Oostenrijk en Rusland zijn aangegaan via het verdrag van 2 augustus uit te voeren en zeker te stellen dat de Britse agenten, op een kleine kolonie in het midden van de oceaan, geen gebrek aan eerbied hebben tegenover een prins, met hen verbonden via familiebanden, kan men hierin de stempel herkennen van deze twee soevereinen; maar u, Sir, heeft bevestigd dat deze commissarissen niet het recht noch de kracht hadden om welke enige mening te hebben omtrent wat er op deze rots gebeurt.

Het Britse ministerie heeft Keizer Napoleon naar Sint-Helena laten overbrengen, 2000 mijlen van Europa. Deze rots, die onder de tropen ligt, 500 mijlen van enig continent, is het object van de extreme hitte van zijn breedte en het is bedekt met wolken en mist gedurende driekwart van het jaar. Het is een van de droogste en mistigste delen van de wereld. Dit klimaat is het slechtst mogelijkst voor de gezondheid van de Keizer.

Het is haat, die tot de keuze van deze plek heeft geleid en die de instructies, door het Britse ministerie gegeven aan de commanderende officieren in dit land. Zij hebben het bevel gekregen om Keizer Napoleon 'Generaal' te noemen, daarmee willende dat hij erkend dat hij nooit over Frankrijk heeft geregeerd; dit heeft hem er toe gebracht geen incognito naam aan te nemen, zoals hij besloten had te doen, toen hij Frankrijk verliet. Eerste magistraat voor het leven van Frankrijk met de titel van Eerste Consul, beoordeelde hij de voorbesprekingen en het verdrag van Amiens met de koning van Groot-Brittannië, hij ontving de ambassadeurs Lord Cornwallis, dhr. Mery, Lord Whitworth, die als zodanig aan zijn hof verbleven. Hij had als vertegenwoordigers bij de koning van Engeland graaf Otto en generaal Andreossi, die als ambassadeurs aan het hof van Windsor verbleven. Toen, na een uitwisseling van brieven tussen de ministers van de twee monarchen, kwam Lord Lauderdale naar Parijs met de volle steun van de koning van Engeland onderhandelde hij met de gevolmachtigden, die de volle steun van Keizer Napoleon hadden en hij bleef verscheidene maanden aan het hof in de Tuilerieën. Vanaf Châtillon toen Lord Castlereagh het ultimatum tekende, dat de Geallieerde machten hadden voorgelegd aan de gevolmachtigden van de Keizer, erkende hij hiermee de vierde dynastie. Dit ultimatum was voordeliger dan het verdrag van Parijs, maar vroeg dat Frankrijk België en de linker oever van de Rijn zou opgeven: dit was in tegenspraak met Frankrijks voorstellen en met de verklaringen van de Geallieerde machten en tegengesteld aan de eed, gezworen bij zijn kroning, waarin de Keizer de eenheid van het keizerrijk had gezworen.

De Keizer geloofde dat de natuurlijke grenzen nodig waren om de veiligheid van Frankrijk te verzekeren net als het evenwicht in Europa. Hij geloofde dat de Franse natie, in de omstandigheden, waarin het was, beter oorlog had kunnen voeren dan dat niet te doen.

Frankrijk zou hiermee haar integriteit verkregen en daarmee haar eer bewaard hebben, als verraad de Geallieerden niet had geholpen. Het verdrag van 2 augustus, de wet van het Britse parlement noemde Keizer Napoleon 'Bonaparte' en gunde hem alleen de titel van generaal.

De titel Generaal Bonaparte staat ongetwijfeld als schitterend bekend: de Keizer droeg die te Lodi, Castiglione, Rivoli, Arcole, Leoben, de Piramiden en Aboukir; maar gedurende de laatste zeventien jaar heeft hij de titel van Eerste Consul en die van Keizer gevoerd. Het zou betekenen er mee in te stemmen dat hij nooit de eerste magistraat van de Republiek was noch soeverein van de Vierde Dynastie. Zij, die geloven dat naties kudden zijn, die door een goddelijk recht gegeven aan een paar families, zijn niet van deze eeuw noch van de Engelse geest van wetgeving, die verschillende keren de volgorde van haar dynastie veranderde; dit omdat belangrijke verandering in de opinie, waarin de regerende prinsen niet deelnamen, hen vijanden maakte van het geluk van het grootste deel van die natie; want koningen zijn niets meer dan erfelijke magistraten, die alleen bestaan voor het welzijn van naties en niet andersom. Dezelfde geest van haat beval, dat Keizer Napoleon niet toegestaan wordt enige brief te schrijven of te ontvangen zonder dat die geopend en gelezen wordt door de Britse ministers en de officieren op Sint-Helena. Op deze manier wordt hem elke mogelijkheid nieuws te ontvangen van zijn moeder, zijn vrouw, zijn zoon, zijn broers; toen hij ongemak wilde vermijden zijn brieven door officieren van een lage rang gelezen te zien en verzegelde brieven naar de prins-regent stuurde, werd hem gezegd, dat ze alleen open brieven konden laten passeren, zo waren de instructies van het ministerie.

Deze maatregel heeft geen commentaar nodig. Het geeft een vreemd idee van de regering, die haar heeft gedictieerd. Het zou afgewezen worden door de Bey van Algiers.

Brieven zijn aangekomen voor de algemene officieren in het gevolg van de Keizer: ze waren open en werden aan u overhandigd. U liet ze niet passeren, omdat ze niet door het Britse ministerie waren gegaan. Het was noodzakelijk hen nogmaals zo'n 4000 mijlen te laten reizen en deze officieren hoorden met verdriet, dat er op deze rots nieuws was van hun vrouwen, hun moeders en hun kinderen en dat ze dat pas over zes maanden zouden horen. Hier draait de maag van om. Het was niet mogelijk om zich te abonneren op de Morning Chronicle, de Morning Post of een paar Franse kranten. Van tijd tot tijd worden er een paar gecensureerde exemplaren van de Timers naar Longwood gestuurd, op een verzoek, gedaan aan boord van de Northumberland, een paar boeken werden gestuurd, maar die met betrekking tot het jongste verleden, werden zorgvuldig uitgesloten.

Daarom wilden we corresponderen met een boekhandel te Londen, om daar direct de boeken te bestellen, die we nodig hebben en die gaan over de gebeurtenissen van nu. Dit werd verhinderd. Een Engelse auteur, die A Voyage to France heeft geschreven en dat boek liet drukken in Londen, nam de moeite het u toe te zenden om het de Keizer aan te bieden; maar u meende het niet aan hem te kunnen geven, omdat het niet bij u was gekomen via de weg van uw gouvernement. Er wordt ook gezegd, dat verscheidene boeken, gestuurd door de schrijvers, niet aan ons werden gegeven, omdat ze de opdracht 'Aan Keizer Napoleon' en andere 'Aan Napoleon de Grote' hadden. Het Britse ministerie is niet bevoegd zulke gewelddadige acties te bevelen. De Britse Parlementaire wet, hoewel immoreel, beschouwt Keizer Napoleon als een krijgsgevangene en heeft nooit aan krijgsgevangenen verboden zich te abonneren op kranten of gedrukte boeken te ontvangen. Zulk een bemoeienis doet slechts denken aan de krochten van de Inquisitie. Het eiland Sint-Helena is tien mijlen in de rondte, het is van welke kant dan ook ontoegankelijk, brikken omzeilen de kustlijn, wachtposten geplaatst langs de kust zien elkaar en maken het onmogelijk om met de zee te communiceren. Alleen bij het stadje Jamestown kunnen schepen hun anker uitwerpen en vertrekken. Om elk individu te verhinderen het eiland te verlaten, is het genoeg de kust vanaf land en vanaf zee te bekijken. Het binnenland van het eiland is verboden toegang, het enige doel daarvan kan zijn de Keizer te ontmoedigen een acht of tien mijlen lange rit te paard te maken, waardoor deskundigen van mening zijn dat zijn dagen gekort zullen worden.

439

De Keizer is gehuisvest op Longwood. Blootgesteld aan alle winden, op een onvruchtbaar land, niet bewoond, zonder water en niet in staat iets te verbouwen. Er is een omheind gebied van ongeveer 7000 voet, compleet zonder vegetatie; 1000 voet verder op een heuvelrug is een kamp en een ander is net ingericht op 1000 voet in de andere richting, zodat te midden van de tropische hitte, waar je ook kijkt, slechts kampementen te zien zijn. Admiraal Malcolm, die het nut van een tent begreep, was in de gelegenheid om er een op te laten zetten door zeelieden, twintig passen van het huis. Dat is de enige plek, waar schaduw gevonden kan worden; de Keizer kan echter alleen maar tevreden zijn over de geest, die de officieren en de soldaten van het 53^e regiment hebben, evenals over de bemanning van de Northumberland.

Het huis te Longwood was gebouwd als voorraadschuur voor de boerderij van de Oost-Indische Compagnie; sinds die tijd heeft de luitenant-gouverneur van het eiland er een paar kamers bij laten bouwen en de Keizer draagt voortdurend de ongemakkelijke en ongezonde atmosfeer van een huis, dat verbouwd wordt. De kamer, waarin hij slaapt, is te klein om een bed van normale lengte te bevatten, maar elke nieuwe verandering aan Longwood verlengt alleen het ongemak van werklieden rondom hem. Echter, er bestaan op dit ellendige eiland een paar mooie plekken met mooie bomen, tuinen en huizen en een van hen is Plantation House, maar de speciale

voorschriften van het ministerie verbieden u om dit huis te geven, die uw schatkist een grote uitgave zou besparen om te Longwood een paar kamers bedekt met teerpapier te bouwen, die al reeds onbewoonbaar zijn. U heeft elk contact verboden tussen onszelf en de inwoners van het eiland; u heeft daarom het Longwood huis in complete isolatie geplaatst; u heeft zelfs de communicatie met de officieren van het garnizoen voorkomen. Het lijkt dat er met betrekking tot ons grote zorg besteed om ons af te sluiten van de weinige bronnen van dit ellendige land en het is precies alsof wij op de wilde en onbewoonbare rots van Ascension Island woonden. Sinds de vier maanden, dat we nu op Sint-Helena zijn, hebt u, meneer, de situatie van de Keizer verergerd.

Graaf Bertrand heeft er op gewezen dat u zelfs de wetten van uw eigen regering schendt, door de rechten van de gewone officieren, krijgsgevangenen, te vertrappen; u antwoordde dat u slechts uw instructiebrieven kende, dat ze zelfs slechter zijn dan uw gedrag ons toeschijnt.

Getekend: Generaal Graaf de Montholon.

440

PS – Ik had deze brief ondertekend, Sir, toen ik de uw ontving, gedateerd de 17^e. U voegde hier aan toe de gedetailleerde afrekening van een jaarlijkse som van 20.000 ponden sterling, die u nodig acht om de uitgaven te bestrijden van de huisvesting te Longwood, nadat u kortingen heb gemaakt, die u dacht dat mogelijk waren. Een discussie over de zaken op deze lijst interesseert ons geheel niet. De tafel van de Keizer biedt het noodzakelijke en strikte minimum. Alle proviand is van slechte kwaliteit en vier keer zo duur als in Parijs. U vraagt de Keizer een fonds aan te spreken van 12.000 ponden sterling voor alle uitgaven. Ik heb de eer u te zeggen dat de Keizer geen fondsen heeft, dat hij al gedurende een jaar noch een brief geschreven noch ontvangen heeft en dat hij niets weet over wat er gaande is en zal gaan gebeuren in Europa.

Gedwongen naar deze rots gebracht, 2000 mijlen weg, zonder in staat te zijn om een brief te schrijven, is hij nu geheel in handen van Britse agenten. De Keizer heeft altijd gewenst en wenst nog steeds in al deze uitgaven zelf te voorzien en hij zal dat doen zodra u dit het mogelijk maakt voor hem, door het verbod op te heffen, waarin het de inwoners niet gebruikt mogen worden voor zijn correspondentie en waarbij het toegestaan zal worden niets te onderzoeken van uw kant of door uw agenten. Zodra de mensen in Europa horen over de behoeften van de Keizer, zullen zij, die belang in hem hebben, hem de nodige fondsen toezenden.

De brief van Lord Bathurst, die u me hebt laten zien, roept enkele vreemde gedachten op. Beseffen uw ministers niet dat het zien van een groot man in tegenspoed, het meest sublieme van alles is? Weten ze niet dat Napoleon op Sint-Helena, te midden van lijden van allerlei aard, waar hij niets anders dan sereniteit tegenover stelt, groter, heiliger, meer verheven is dan de vroegere troon in de wereld, waarop hij zo lang de scheidsrechter was van koningen? Zij, die in deze situatie Napoleon geen respect tonen, halen hun eigen karakter en dat van de natie, die zij vertegenwoordigen, naar beneden.

Getekend: Generaal Graaf de Montholon.

Om een idee te krijgen van de macht, die Sir Hudson Lowe had volgens de wet van 16 april 1816, die de straf bepaalde van de schending van de restricties, opgelegd aan de opsluiting van de Keizer, moet weten, dat voor ons dit betekende onmiddellijk transport naar Kaap de Goede Hoop, waar we onder bewaking zouden blijven en ter beschikkingstaan van het gouvernement daar. Voor de eilandbewoners betekende dat verbanning zonder schadeloosstelling en verlies van alle fortuin, dat ze bezaten;

441 voor slaven betekende het de zweep. Elke officier, schuldig aan de geringste overtreding van de algemene voorschriften en zijn plichten niet vervulde, werd zonder werk terug gestuurd naar Engeland; tenslotte was het een misdaad van hoogverraad voor iedereen, die niet onmiddellijk naar de gouverneur een brief, geschreven document of verbale boodschap overbracht, die hij van ons ontving of geld of waardevolle spullen van ons kreeg zonder vooraf ontvangen toestemming van de gouverneur. De inwoners werden op de hoogte gebracht van deze maatregelen door verscheidene pamfletten, aangeplakt in de stad en ondertekend door Sir Hudson Lowe. Zoals men zich wel kan voorstellen, bevatten deze pamfletten enkele beschuldigingen van de zijde van de gouverneur, die leidden tot correspondentie tussen hem en graaf de Montholon, waarin deze bitter klaagde over de beschuldiging van het onderscheppen van brieven en wilde weten welke brieven hij had onderscheept.

Sinds de Keizer op Longwood woonde, was het voldoende aan de groot-maarschalk te vragen de eer te krijgen voorgesteld te worden aan de Keizer, als Zijne Majesteit dit toestond. Sir Hudson Lowe, de gewoonlijk uit de zinnen van zijn instructies citeerde, adviseerde iedereen dat dit recht alleen voor hem was en hij had strikte orders gegeven aan het kamp, dat geen enkele officier met Longwood contact kon hebben zonder een speciale toestemming van hem. De briefwisseling werd zelfs bitterder en de Keizer, terecht geraakt door maatregelen, die onnodig ergerlijk waren en die in brutaliteit veranderden, wat bevestigd is geworden door admiraal Cockburn, verklaarde dat als de situaties niet hersteld waren zoals het was, voordat hij naar Longwood verhuisde, hij het prefereerde niemand te ontvangen. Niets had de wensen van Sir Hudson Lowe beter kunnen dienen, wiens voornaamste doel was Longwood in een complete isolatie te houden. Hij liet onmiddellijk weten, dat als generaal Bonaparte verklaarde, dat hij geen bezoeken wenste te ontvangen, behalve via generaal Bertrand, hij moest concluderen dat elke andere manier van aankomen te Longwood hem zou storen en consequent nam hij daarmee alle noodzakelijke maatregelen aan, opdat dit niet zou gebeuren. Hier werd het karakter van Sir Hudson Lowe volledig ontsluitend: het was dat van een tijger, die zijn prooi ziet trappen in de val, die hij heeft gezet, hij houdt haar in zijn bloederige klauwen en zegt voordat hij haar opeet: 'Je bent van mij.'

442 De Keizer had nu alleen nog dokter O'Meara over om uit te zoeken wat er op het eiland gebeurde en welke vreemdelingen langs kwamen; alleen hij, als een nachtmerrie, vertroebelde de slaap der gouverneur door zijn regelmatige komst in de stad en het nieuws, dat hij zou kunnen brengen. Hij was het, die vertelde, dat er senior officieren waren aangekomen op de Cornwallis, die de wens te kennen hadden gegeven aan de Keizer voorgesteld te worden, dat werd niet toegestaan en dat Sir Hudson Lowe in de stad of tegenover vreemdelingen, die van de schepen kwamen, het idee afkeurde, dat de Keizer er toe geleid had niemand meer te ontvangen.

Het slechte weer en zijn gezondheid, die door het klimaat leed, verhinderden de Keizer uit te gaan. Hij had al een tijdje geklaagd over een pijn in zijn zijde; hij wreef er stevig over met een zachte borstel, vervolgens met zijn hand met cologne er op. Hij vond dat deze massage hem hielp en hij vroeg op dag aan de dokter hoe hij dacht over de remedie, die nodig was voor zijn zijde. Dan, zonder hem tijd te geven om te antwoorden, vroeg hij hem welke oorzaken leidden naar leverziekte. De dokter antwoordde dat dronkenschap, gecombineerd met warmte en vochtigheid tijdens de nachten, verantwoordelijk waren voor veel leverziekte in het kamp. 'Als dronkenschap een van de oorzaken van leverziekte is, zal ik het nooit krijgen', antwoordde de Keizer, 'deze bandiet' (291) van een gouverneur moet erg bang zijn, dat ik zal horen, dat een paar van zijn landgenoten wat achting voor mij hebben, want hij heeft mij niet gestuurd de geschiedenis van mijn regeren, getiteld 'To Napoleon the Great'. Wat jammer! Een gedrukt boek! Met dezelfde

gedachte worden de kranten gecensureerd voordat ik ze ontvang; hij is bang dat ik er iets in vinden zal, dat hij achter houdt om mijn ongeluk te bevorderen. Ik wil die man nooit meer zien. Gisteren kwam hij naar Longwood, toen ik hem zag, draaide ik me om en ging weer naar binnen. Hij kwam er aan, zei Montholon, om de Briste bedienden mee te nemen uit de verschillende diensten, die zij mij verrichten en om van mij de nodige fondsen te verkrijgen om het tekort van 8000 pond sterling aan te vullen, die bestemd zijn voor de uitgaven voor Longwood. Hij heeft hierover verschillende

291. Galleriano(Italiaans) of bandiet of brigand (Frans)

443 brieven geschreven zonder een antwoord te ontvangen. Ik schrijf hem liever dan met hem te praten; het past beter bij mijn waardigheid te lijden dat mijzelf over te geven aan een vlag van woede, zoals ik de laatste keer deed, toen ik hem zag. Hij is een man met een slecht vertrouwen en met een duivels karakter en het is tijdsverspilling te proberen betere gevoelens ten opzichte van hem te ontwikkelen. Hij heeft geen hart.'

Toen hij de dokter verliet en naar de salon ging, riep de Keizer om graaf de Montholon met de bedoeling hem een antwoord te dicteren op de brieven, die hij uit Plantation House had ontvangen. Mijn vrijheid begon als de Keizer naar de salon ging; als de Keizer dan om iets vroeg voor zijn privé vertrekken, was er de dienstdoende lakei om hem te dienen. Ik ging tijdens mijn wandelingen nooit buiten de omheining van Longwood en ik had altijd mijn schetsboek en potlood bij me. Ik kende de vlakte van Longwood zo goed, dat ik een aanzicht kon tekenen van het huis vanuit elke hoek, die ik wilde zonder verplicht te zijn naar de plek zelf toe te gaan om te tekenen. De aanblik, die me het meest beviel, was die ik zag als ik de eerste scheidingsgreppel overstak. De doos waterverf, die ik iemand voor me had laten kopen, toen we in Madeira stopten, had ik in gebruik genomen. Ik wilde de belofte vervullen, die ik gedaan had aan de jonge Tristan, de zoon van gravin de Montholon, die me elke keer als ik hem zag, om een tekening vroeg. Deze illustratie, die me niets kostte om hem te maken, voedde mijn hoop en toen hij klaar was, gaf ik hem aan het kind, dat erg blij was en hem aan zijn ouders liet zien.

Dhr. Balcombe, die gezien had, dat ik de laatste hand legde aan deze tekening, vond hem zo precies nauwkeurig en de kleuren zo echt, dat hij met 25 pond sterling ervoor bood, als ik hem aan hem zou geven. Tristan, die naast me stond, had moeite met deze vraag, want hij riep uit: 'Nee, hij is van mij.' Ik had op de voorgrond rondom de Keizer de twee dames en de heren gegroepeerd, in de volgorde, waarin ze bijna altijd liepen als ze uit wandelen gingen; de Keizer stopte en plaatste zijn verrekijker voor zijn linkeroog. Dat moment had ik gekozen: dat beeld was zo bekend voor mij, dat ieders persoonlijke trekken en de Keizers houding perfect accuraat waren. Generaal Gourgaud kwam vanuit de stad te paard en zijn hoofd was naar de Keizer gericht. Dhr. Balcombe had me deze prijs geboden, omdat hij het naar Engeland wilde sturen om er aan te verdienen.

444 Ik had zo'n geweldig succes met mijn tekening totaal niet verwacht en zelfs niet dat hij aan de Keizer getoond zou worden. Deze liet hem brengen, toen hij terug kwam van een tocht in zijn rijtuig met Mme de Montholon, die het hem had verteld; iedereen sprak er waarderend over. Alleen generaal Gourgaud bleef koel en bekende met begrijpelijk verdriet, dat hij geen deel van de groep uitmaakte, maar er apart van stond. Die avond, toen hij naar zijn kamers terug ging, sprak de Keizer tegen me met grote waardering over deze tekening, die dit zeker niet verdiende. 'Je hebt de arme Gourgaud verdriet gedaan', voegde hij er aan toe, 'door hem niet bij mij te zetten zoals alle anderen wel.' Ik antwoordde de Keizer dat ik generaal Gourgaud te paard naar hem toe gezet had, want hij kwam vanuit de stad om hem nieuw te brengen en verder legde ik de pauze bij het wandelen uit en het kijken van hem door de verrekijker, toen Gourgaud dichterbij kwam.

Ik zei dat ik het diep betreunde dat ik de generaal verdriet had bezorgd, maak ik kon dit gemakkelijk veranderen. Deze kleine tekening, door Mme de Montholon geprezen, kwam tot een ongelukkig einde: hij verdween tijdens een brand in haar huis in Brussel, toen ze terug was in Europa. De Keizer vond de tekening opmerkelijk precies met haar lijnen en met perfecte kleuren: 'Het is precies de arme vegetatie van Longwood en haar verwelkte laan. Je bent je beroep misgelopen', zei hij tegen mij en keep me in de wang. 'Sire', zei ik tegen hem, 'Ik heb niets te klagen in deze positie, waarin het lot me heeft geplaatst en meer mensen benijden me hierom dan het geval zou zijn met mijn tekening.' Na die tijd, als het gebeurde dat ik er niet was, als hij om mij vroeg, zei hij altijd: 'Als je weg jaagt hetgeen natuurlijk tot je komt, galoppeert het meteen terug: het is waarschijnlijk terug gekeerd naar zijn penselen.' Dit bleek vaak waar te zijn.

HOOFDSTUK 16 (blz. 445 – 474)

Verkoop van het zilverwerk –

De gouverneur stuurt Piontkowski en verscheidene bedienden weg -

Draconische maatregelen; strenger regime -

De Keizer is ziek – Verwijdering van Las Cases

445 Dokter O'Meara was de bemiddelaar geworden via wie alles wat belangrijk was tussen Longwood en de gouverneur liep. 'Ik zit', zei hij op een dag tegen mij, 'gevangen tussen aambeeld en hamer. Ik zal grote problemen krijgen met alles goed af te werken, er is teveel bitterheid aan beide kanten.' Hij rapporteerde aan de Keizer dat hij via een bevel van de gouverneur naar Plantation House geroepen was. Hij ging er heen en trof de gouverneur aan, die een brief las, die hij net van graaf de Montholon had ontvangen. De gouverneur zei hem dat zijn bedoelingen werden op Longwood niet begrepen, zijn daden werden afgekeurd en het was niet zijn fout dat zijn instructies verboden hem toe te staan de titel van Keizer te gebruiken in zijn officiële correspondentie met Longwood; als hij gedwongen was om aan de Longwood huishouding fondsen te vragen voor de uitgaven, was dat, omdat zijn regering weigerde hem meer geld te sturen.

De Keizer antwoordde: 'Er is een gemakkelijker weg om elk argument omtrent de titel van Keizer te regelen. Ik heb die al voorgesteld en ik stel opnieuw voor de naam van Duroc of Muiron aan te nemen, beiden werden aan mijn zijde gedood.' De dokter vroeg hem waarom hij de titel van Keizer had behouden na te zijn afgetreden: 'Waarom? Omdat ik afstand deed van de troon van Frankrijk, maar niet van de titel van Keizer, die de natie me heeft gegeven. Ik word niet Napoleon, Keizer van de Fransen genoemd, maar Keizer Napoleon. Ze willen dat het volk gelooft, dat de Franse natie niet het recht heeft om me een soeverein te maken. Als zij dat recht niet had, had ze ook niet het recht om me generaal te maken.' Alle onderhandelingen waren tevergeefs; ze wantrouwden de
446 maatregelen, die Sir Hudson Lowe voorstelde om een tijdje te proberen en verzetten zich zo obstinaat, dat de Keizer beval, dat zijn zilverwerk kapot geslagen moest worden. De brief, gedateerd op 9 september, gedicteerd door de Keizer aan graaf de Montholon, die de gouverneur in de hand had, toen dokter O'Meara aankwam bij het huis, bevatte het volgende:

Longwood, 9 september 1816

Gouverneur:

Ik heb uw beide brieven ontvangen van 30 augustus. Een ervan heb ik niet kunnen behandelen. Graaf Bertrand en ik hebben de eer gehad u verscheidene keren te zeggen, dat wij niet verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor alles, dat tegen het noble karakter van de Keizer ingaat. U weet beter dan wie ook, Sir, hoeveel brieven er via de

post naar Plantation House zijn gestuurd. U heeft vergeten dat, gezien de klachten, die we verscheidene malen naar u gezonden hebben, u antwoordde, dat uw instructies u dwongen niets aan Longwood toe te staan, geen brieven, boeken of gedrukt materiaal, indien deze objecten niet langs uw gouvernementele kanalen zijn gegaan. Een luitenant van de Newcastle was de bringer van een brief voor graaf de Las Cases; u hield die achter, maar omdat deze officier meende dat zijn discretie was geschonden, stond u de brief toe, 30 dagen nadat deze op eiland was aangekomen, ect. We zijn er zeker van dat onze families en vrienden ons veel schrijven; tot nu toe hebben we erg weinig van hun brieven ontvangen. Maar gebaseerd op dezelfde principes, die u nu ontkent, houdt u boeken en gedrukt materiaal geadresseerd aan u achter en u houdt ze vast.

Uw tweede brief van 30 augustus beantwoordt niet, Sir, de brief, die ik de eer had u te schrijven, waarin klachten over de veranderingen, die u hebt doorgevoerd in de maand augustus, die de gehele basis van onze leven op dit eiland in de war brengt.

1. Er is geen enkele van mijn geschreven instructies meer bepalend of waarop mijn aandacht meer gericht is dan dat geen enkele persoon wat voor communicatie mag hebben met hem (de Keizer), behalve via mijn bureau.

U geeft uw instructies een Judasachtige interpretatie; er is niets in, dat uw gedrag autoriseert of wettig maakt. Uw voorganger had deze instructies en u had ze tijdens de drie maanden, voor de veranderingen van een maand geleden. Het was voor u niet moeilijk u verschillende plichten te verzoenen.

2. Ik heb hem (de Keizer) hiervan al persoonlijk van op de hoogte gebracht.

3. Door zich te wenden tot alle vreemdelingen en andere personen, behalve hen, wiens plichten hen naar Longwood kunnen leiden, in eerste instantie naar graaf Bertrand (of

447 naar mijzelf) om er zeker van te zijn of de Keizer hen zal ontvangen en door geen passen te geven, behalve aan personen, die dit punt vastgesteld hebben of gedwongen waren dit te doen.

4. Het is niet in mijn macht, Sir, om zo'n privilege uit te breiden naar graaf Bertrand, zoals u vraagt, ect.

Ik ben gedwongen uit te verklaren, Sir:

1. Dat u niets voor de Keizer heeft gedaan.

2. Dat al twee maanden lang u geen communicatie met generaal Bertrand hebt gehad.

3. We vragen geen privilege voor graaf Bertrand, omdat ik alleen vraag dat de zaken doorgaan zoals ze negen maanden geleden waren.

4. Ik betreur het te vernemen dat hij (de Keizer) niet in staat is om dit bezoek te ontvangen, ect...

Wat een ironie, dit is inderdaad bitter!

In plaats van uw verschillende plichten te verzoenen, lijkt u, Sir, vast te houden aan een systeem van continue ergernissen. Zal dit eer doen aan uw carrière? Zal dit bijval van uw regering en uw natie krijgen? Sta me toe dit te betwijfelen.

Verschillende gewone officieren, die aankwamen met de Cornwallis, hadden hun wens uitgedrukt om op Longwood voorgesteld te worden; als u ze naar graaf Bertrand had gestuurd, zoals u tot nu toe hebt gedaan met alle vreemdelingen, die op dit eiland aan kwamen, zouden ze ontvangen zijn geweest. U had ongetwijfeld uw reden om mensen van enige verdenking, komend vanuit Longwood, tegen te houden. Bepaal als u wilt, zoals u gewoonlijk doet, de bewoordingen van uw instructies, maar verstoor de Keizers bedoelingen niet.

De jonge de Las Cases en kapitein Piontkowski gingen gisteren naar de stad. Een Britse luitenant vergezelde hen in de stad, waar, in overeenstemming met de bestaande regels tot nu toe, hij hen vrij liet om de personen te ontmoeten, die zij wensten. Terwijl de jonge de Las Cases babbelde met enkele jonge dames, kwam de officier en – extreem opgewonden omdat hij belast was met zo'n onaangemane boodschap- bracht hij hem ervan op de hoogte dat hij de opdracht had hem niet uit het oog te verliezen. Dit staat in tegenstelling met zoals het tot nu toe ging. Ik geloof dat het verstandig van u zou zijn om elke verandering, die u aanbrengt, aan ons te zeggen; dit verbiedt aan ons elke tocht naar de stad en hierdoor schendt u openlijk uw eigen instructies. Echter, u weet dat nauwelijks een persoon uit Longwood eens per maand naar de stad gaat en er is geen enkele aanleiding, die u toestaat uw uitgegeven bevel te veranderen. Dit drijft de achtervolging te ver. Ik kan me niet voorstellen, wat uw brief van 8 september bedoelde. Ik herinner u, Sir, aan het postscriptum van mijn brief van 23 augustus.

448 *De Keizer is ziek als gevolg van het slechte klimaat en door ontberingen van allerlei aard en ik heb niet onder zijn aandacht gebracht al de kieskeurige details van uw kant; dit duurt al twee maanden en had lang geleden al moeten ophouden. Omdat het postscriptum van mijn brief van 23 augustus behoorlijk specifiek is, is het hoog tijd, dat dit eindigt, maar het lijkt een tekst te zijn om ons te beledigen.*

Ik heb de eer, Generaal, te zijn uw nederige en gehoorzame dienaar.

Getekend: generaal graaf de Montholon.

Zoals ik al gezegd heb, was elke poging van de kant van de admiraal over een verzoening tussen de Keizer en Sir Hudson Lowe onmogelijk. De onderhandelingen, genomen door hem zelf en Longwood via de bemiddeling van dokter O'Meara eindigden in herhaling van woorden en brieven, maar hadden geen resultaat. De gouverneur stelde weer de noodzaak voorop voorzien te worden van adequate fondsen voor de behoeften van Longwood, anders zou hij de veranderingen, die had aangegeven, in daden omzetten. De Keizer was ongeduldig en wilde een einde maken aan zulk vermoeiend aandringen, zei tegen graaf de Montholon: 'Neem al mijn zilverwerk, laat het door Noverraz met een bijl stuk slaan en stuur het naar hem toe, opdat hij mij met rust laat.' Dit werd in een opwelling van boosheid gezegd en wij zorgen er wel voor deze instructies niet op te volgen. Maar de volgende dag kwam graaf de Montholon, die me om een lijst van het zilverwerk had gevraagd, met Cipriani overeen welke delen konden worden stuk geslagen zonder de persoonlijk dienst aan de Keizer te beschadigen. Hadden we het tegenovergestelde gedaan, dan hadden we hem beroofd van langdurige gewoontes. Daarom sloeg Cipriani de volgende dag op bevel van graaf de Montholon, die dit door de Keizer had laten bevestigen, 65 pond, 6 ounces zilverwerk stuk. Toen deze operatie plaats vond op een klein stukje land in het zicht van iedereen, werd de kapitein van de wacht hiervan onmiddellijk op de hoogte gesteld en de telegraaf informeerde Sir Hudson Lowe.

De vernietiging van zoveel mooie stukken zilverwerk was pijnlijk om te zien. De adelaars en wapenschilden, die er op stonden, werden aan mij gegeven, overeenkomstig de bevelen van de Keizer en de volgende dag bracht Cipriani al dit puin naar de stad om het te verkopen en de opbrengsten te overhandigen aan dhr. Ibbetson (292), oorlogscmissaris, die door de gouverneur aangewezen was om het te ontvangen.

292. Denzil Ibbetson kwam aan met de Northumberland en bleef tot 1823. Hij maakte een uitstekende schets van de Keizer.

449 Toen Cipriani uit de stad terug kwam, vertelde hij de Keizer over de indruk, die er op de inwoners en de officieren van het garnizoen was gemaakt, toen ze het vernietigde

zilverwerk zagen om in de behoeften van Longwood te voorzien, want het Britse gouvernement was daartoe niet in staat. Verontwaardiging en schaamte stond op alle gezichten te lezen; ze zeiden dat ze beledigd waren het onderwerp te zijn van zo'n gouvernement. De Keizer zei: 'Elke keer dat je om geld vraagt, moet je iets van diezelfde waarde verkopen, totdat we alles hebben verkocht.' De gouverneur had de reactie in de stad op het vernietigde zilverwerk niet voorzien; het leek mogelijk te zijn geweest, hij zou graag de extremen, waartoe zaken van zijn gouvernement de Keizer geleid hadden, hebben willen verbergen. Hoewel hij teleurgesteld was door de reactie, zijn verbazing veranderde spoedig in woede. Hij zei dat deze gebeurtenis een handige komedie was geweest; generaal Bonaparte had geld, maar liever dan er afstand van te doen, prefereerde hij het zijn armoede te laten zien en medelijden op te wekken door zijn zilverwerk te vernielen. Dit laat zien met welke gewiektheid en wantrouwen hij wegen vond om zijn achterdocht te voeden; bij deze gebeurtenis verkreeg hij alleen de minachting van de inwoners en het garnizoen.

Drie elkaar opvolgende stukken, tezamen meer dan 400 pond, werden naar dhr. Ibbetson gestuurd; de gouverneur gaf opdracht dat de inscheping er van niet door de bevolking kon worden gezien, zoals bij de eerst wel het geval was geweest. Op opbrengst van de verkoop bracht de gelden van de gouverneur weer in evenwicht, die een tekort lieten zien vergeleken met wat hij besteedde aan de uitgaven voor de huisvesting. Sir Thomas Reade betreurde diep dat het zilverwerk vernietigd was en zei dat hij er wat van had willen kopen op gewicht. De Keizer had deze bedoeling echter voorzien van de kant van de meer prominente mensen van het eiland en speciaal om die reden had hij bevolen het te laten stuk slaan, de adelaars en wapenschilden er af te halen, zodat ze niet als trofeeën bewaard zouden blijven.

450 Graaf de Montholon had Cipriani voldoende zilverwerk achter laten houden voor het dagelijkse gebruik van de Keizer en zijn gevolg. Overeenkomstig met de lijst, die Cipriani me gaf om aan de Keizer te geven, stond er het volgende op:

Zijne Majesteits zilverwerk:

96 borden met kleine palmen	34 messen
18 soepborden	96 lepels
96 kleine borden	96 vorken
24 soepborden	3 opscheplepels
6 ovale schalen	2 soep pollepels
6 zilveren schalen	48 koffielepels
24 dessert bordjes	8 zoutlepels
2 dienbladen	1 mosterdlepel
3 ovale kommen	2 koffiepotten
6 ronde kommen	1 chocoladepot
2 soepterrines met deksel	
2 gegraveerde kommen met dienbladen	
12 roomschaaltjes met deksel	
8 zoutvaatjes	
2 mostershouders	
2 olievaatjes	
1 kleine soepterrine voor ochtend soep	
2 dessert borden	

Zijne Majesteits verguldwerk

Zijne Majesteits porselein

28 vorken	60 Sèvres borden met gezichten van steden of slagvelden
27 lepels	12 soepborden
28 messen	4 compote bordjes
32 koffielepels	4 tafel servers
6 dessertlepels	2 ijscream bordjes
2 suikerlepels	12 dessert borden
1 tray met voet	24 koffiekoppen met schotel
1 punchopscheplepel	
1 tray	
18 flessen servers	

451 Dit servies was het product van de Sèvers fabriek en was heel mooi. Er was geen enkel stuk dat niet een stad of een gebeurtenis voorstelde, verbonden aan de glorie van de Keizer. Zoals gemakkelijk is op te merken, had de gouverneur na zijn aankomst van elk van zijn voorschriften een belangrijk punt gemaakt, de een na de ander. Hij was er in geslaagd, hoewel niet in het opsluiten van de Keizer, zoals hij beweerde dat hij daartoe de macht had, tenminste hem af te houden van het ontvangen van wie dan ook buiten zijn bevelen. Hij was niet het soort man, die het hierbij zou laten: het fregat de Eurotas, dat juist het anker in de baai had uitgeworpen. Gaf de Keizer hoop op was afleiding dankzij de kranten, die hij zou ontvangen en die graaf de Las Cases hem zou voorlezen. Het nieuws, dat we wilden horen, was niet altijd het nieuws dat gelezen werd, maar het leidde tot discussies en hielp om de tijd te verdrijven.

De gouverneur, die de Keizer al geweigerd had om te ontvangen, kwam naar Longwood op 1 oktober, de dag na de aankomst van de Eurotas. Hoe hij ook aandrang toegelaten te worden om te communiceren over de nieuwe instructies, die hij juist ontvangen had, de Keizer bleef bij zijn afwijzing, zeggende dat hij ziek was. Hij geloofde dat als de gouverneur persoonlijk kwam, hij alleen maar slecht nieuws bracht. Dat was maar al te waar; Sir Hudson Lowe gaf de poging op om zelf deze instructies te communiceren en hij gaf Sir Thomas Reade de opdracht ze naar Longwood te brengen en de Keizer ontving deze man in de tuin. De Britse officier benaderde hem met de eerbied en beschaafde manieren, die slecht bericht verborgen. Hij bracht hem op de hoogte van de orders van Lord Bathurst (293) met betrekking tot de vermindering van het personeel in het gevolg van de Keizer en de noodzaak voor vier personen om Longwood te verlaten.

Toen hij weer naar binnen ging, zei de Keizer tegen graaf de Las Cases: ‘Vertelde ik u niet onlangs, dat als hij zo snel komt, hij een paar goed geslepen dolken in mijn hart komt planten? Spoedig zullen ze niemand meer bij me laten: ik heb liever, dat jullie allemaal weg gaan, dan jullie elk ogenblik zien beven voor de constante angst op een vaartuig gegooid te worden en naar de Kaap te worden gebracht, uitsluitend in een opwelling van de beul, die al klaar is om zijn instructies op zijn eigen manier te interpreteren. Laat hij maar schildwachten voor mijn ramen zetten, laat hij me maar water en brood te eten geven: mijn geest is vrij en ik ben net zo onafhankelijk als toen ik Europa regeerde.’

293. Lord Bathurst, staatssecretaris voor de koloniën sinds 1809, voelde een geweldige haat tegen de Franse, de Revolutie en de Keizer. Bij deze politieke redenen kan men misschien een persoonlijke vendetta toevoegen: hij beschuldigde Napoleon en diens politie ervan een van zijn neven vermoord te hebben, een geheim agent, gezonden naar Wenen begin 1809, om de Oostenrijkers over te halen de oorlog aan Frankrijk te verklaren.

Napoleon en zijn metgezellen dankten aan hem de keuze van Sir Hudson Lowe en alle kleinzieligheid, ergernissen en brutaliteit en de voorschriften, waaraan zij onderworpen waren.

Hij correspondeerde met Hudson Lowe via privé als officiële brieven. In de post van 15 april 1816 zijn twee brieven van Earl Bathurst: in de eerste, die begint met ‘Dear Sir’ nodigt hij de gouverneur uit de

kosten voor voedsel en de bedienden van Bonaparte zo vast te stellen, dat ze niet meer dan 8000 pond per jaar zouden zijn. De tweede heeft de aantekening 'privé' en luidt aldus:

Downing Street, 15 april 1816

Mijn beste generaal, ik hoop dat u in staat bent om het gevolg van Bonaparte grotendeels terug te brengen door het besef te versterken bij de meeste van zijn metgezellen, die de behoefte hebben Sint-Helena te verlaten en naar huis te gaan. Hun verblijf op het eiland is een grote toevoeging aan de uitgaven, die zoals u zult lezen in mijn half-officiële brief, zoveel mogelijk moet worden terug gebracht. Het is altijd mogelijk een samenzwering bij de inwoners en misschien bij de commissarissen te vrezen, die weinig te doen hebben en wat kattenkwaad willen proberen. Om deze reden moet u ze aanmoedigen afleiding te zoeken om naar Kaap de Goede Hoop te gaan voor wat afwisseling van landschap en u moet ze beloven hen, voor hun hoven, bij te staan een gedetailleerd verslag te maken van de conditie van uw gevangene.

Ik blijf, ect.

Bathurst

- 452 De Keizer was extreem opgewonden. Hij liep heen en weer in zijn slaapkamer; alles in hem liet zien dat de irritatie zijn hoogtepunt had bereikt. Ik was behoorlijk in de war, toen ik deze woorden hoorde: ik dacht dat ze zijn officieren van hem af zouden gaan nemen, maar ik hoorde spoedig dat de aangewezen personen Rousseau, Archambault, Santini en kapitein Piontkowski waren. Dit vertrek werd niet alleen door ons allen gevoeld, maar liet bij hen, die bleven de angst door een gelijk bevel verwijderd te worden. Er moest door ieder van ons een nieuwe verklaring getekend worden en de Keizer wilde dat dit verwoord werd op onderstaande manier:

Ik, ondergetekende, verklaar dat het mijn wens is om op het eiland Sint-Helena te blijven en te delen in de beperkingen, opgelegd aan Keizer Napoleon persoonlijk.

- 453 Een paar uur nadat de brief van de groot-maarschalk en de verklaringen naar Plantation House waren gestuurd, werden ze terug gestuurd naar Longwood. De Keizer verbood dat er iets anders dan de verklaring, die hij zelf aan de groot-maarschalk gedicteerd had, werd ondertekend. Niet alleen liet de gouverneur schrijven, dat we de verklaring zoals hij die had opgesteld, moesten ondertekenen, maar hij kwam zelf naar Longwood, vergezeld door een paar officieren van zijn staf om aan de heren en aan ons te verklaren, die bijeen waren gekomen in de kamer van de wachtofficier, dat als de verklaring niet dezelfde dag getekend werd, hij bevelen zou laten uitgaan, dat we binnen 24 uur allen naar de Kaap gestuurd zouden worden. Er was grote angst en de groot-maarschalk probeerde elke mogelijk verstandige oplossing met de gouverneur te bereiken, maar zonder succes. De gouverneur dacht zelfs dat hij verplicht zou zijn, door het verzoek in te willigen, de Keizer het personeel uit te laten kiezen, die zijn dienst moest verlaten. De gouverneur wilde speciaal graaf de Las Cases en kapitein Piontkowski van het eiland weg hebben, toen hij beweerde dat beiden probeerden illegale contacten te leggen. Maar toen de groot-maarschalk er hem op wees, dat de orders van de minister sprak over drie bedienden en een officier, stemde hij er in toe, dat de individuen door de Keizer aangewezen zouden worden. In geval van weigering van ondertekening, zou alleen de groot-maarschalk – en dit tijdelijk uit consideratie met de zwangerschap van de gravin – bij de Keizer blijven. Ik was ook aangewezen om te blijven, evenals een paar andere bedienden, nodig voor de meest eenvoudige zaken.

De Keizer bleef in zijn kamers, verdrietig en bezig, een kalmte voorwendend, die hij niet voelde. Voor iedereen was er geen twijfel over dat de woorden van de gouverneur uitgevoerd zouden worden; we wachtten daarom op de beslissing van de Keizer, er van overtuigd, dat het in elk geval in overeenstemming zou zijn met eer en plicht. Toen de groot-maarschalk ons liet weten wat ze hadden besloten en de reden waarom, zei hij ons dat de titel van generaal, die aan de Keizer was gegeven, waaronder wij onze

handtekeningen moesten zetten, het in geen enkele wijze onze onveranderde devotie zou aantasten; de Keizer was voor ons evenals voor de geschiedenis nog steeds de Keizer en in het licht van onze onderdrukking was het nodig om zijn orders niet te gehoorzamen om bij hem te blijven zonder dat we dachten tekort te schieten in respect en de ons voorgelegde verklaring te tekenen. Daarom tekenden we allen, behalve Santini, die niet wilde tekenen behalve onder de titel van Keizer Napoleon. Wat ons betreft, we waren gelukkig te zijn ontsnapt aan het dreigende onheil voor ons en we waren nu bevrijd van de spanning gevende gevoelens, waarmee we al enkele dagen leefden.

Toen de Keizer vernam dat we de gevraagde verklaring hadden ondertekend, zei hij niets over onze ongehoorzaamheid tegen zijn orders, hij begreep de gevoelens, die er onder lagen. Wat zou onze rol in Europa geweest zijn als, gehoorzamen aan zijn wens en geweigerd hadden Napoleon Bonaparte te aanvaarden, wij van de Keizer weggevoerd waren en naar Kaap de Goede Hoop overgebracht waren, hem in complete isolatie achter latend? We zouden door iedereen bekritiseerd worden en zij zouden gezegd hebben: in zo'n geval is ongehoorzaamheid aan de Keizers orders toegestaan, jullie toonden een gebrek aan moed, jullie zijn verwerpelijke mensen! De Keizer begreep de sentimenten, die ons bewogen heel goed en zag daarin nieuw bewijs van onze afhankelijkheid. Echter dicteerde hij de volgende aantekening aan graaf de Montholon in de vorm van een protest:

Het is mij ter ore gekomen, dat in de woordenwisseling, die plaats vond tussen generaal Lowe en verscheidene van mijn heren, er bepaalde dingen gezegd zijn over mijn positie, die niet in overeenstemming zijn met mijn inzichten. Ik trad af in handen van de natie en ten behoeve van mijn zoon; ik gaf mij in vertrouwen over aan Engeland om daar te kunnen leven of in Amerika in de meest terug getrokken positie onder de naam van een kolonel, die aan mijn zijde werd gedood, volledig besloten om buiten alle politieke zaken van welke soort ook te blijven.

Toen ik eenmaal aan boord van de Northumberland was, werd mij gezegd dat ik een krijgsgevangene was; ik werd overgebracht ten zuiden van de evenaar en ik moest generaal Bonaparte genoemd worden. Ik maakte er een punt van mijn titel van Keizer Napoleon te dragen, tegenover de titel van generaal Bonaparte, die ze me wilden opleggen.

Ongeveer zeven of acht maanden geleden stelde graaf de Montholon voor om enkele kleine problemen op te lossen, die steeds terug kwamen, omdat ik een gewone naam aannam. De admiraal zou snel hierover schrijven met Londen en de zaken bleven daar liggen.

Ik heb nu een naam gekregen, die het voordeel heeft geen vooroordeel van het verleden te zijn, maar die past niet met de juiste sociale vormen. Ik wil nog steeds een naam aannemen, die gewoon gebruikt kan worden en ik herhaal, dat als ze besluiten een eind aan dit wrede verblijf te maken, ik volledig de bedoeling heb een buitenstaander ten opzichte van elke politieke gebeurtenis in de wereld te blijven. Zo denk ik er over, alles dat anders gesteld wordt, is niet zo.

Uiteindelijk vertoonde Sir Hudson Lowe, wiens slaap gekweld werd door het vooruitzicht van de ontsnapping van de Keizer en wiens wakende uren werden gebruikt om manieren te bedenken om zijn slachtoffer te kwellen, maatregelen, die voor hemzelf maniakaal werden. In het midden van de gebeurtenissen, die ik net verhaald heb, die ongeveer twee weken duurden, vond hij de tijd om graaf Bertrand op 9 oktober het volgende document te sturen:

Tekst van voorgestelde veranderingen in de regels, gemaakt voor de Longwood gevangenen.

Artikel 1. Longwood, met de weg naar Hutt's Gate, langs de berg naar boven naar de signaalpost bij Alarm House, zal bepaald zijn als de grens van het terrein.

Artikel 2. Schilwachten zullen de lijn aangeven, die niemand mag over gaan om Longwood te benaderen of haar tuin zonder toestemming van de gouverneur.

Artikel 3. De weg aan de linkerkant van Hutt's Gate, die gaat via Woodridge terug naar Longwood is nooit betreden door generaal Bonaparte sinds de aankomst van de gouverneur. Hier zal de wachtpost grotendeels worden weggehaald. Echter, elke keer, dat hij te paard in die richting wenst te gaan, zal hij door op tijd de officier te waarschuwen, geen enkel obstakel tegen komen.

Artikel 4. Als generaal Bonaparte zijn tochten in bepaalde andere richtingen wenst uit te breiden, zal een officier van de staf van de gouverneur (als hij op tijd geïnformeerd is) kaar staan om hem te begeleiden. Als daar geen tijd voor is, zal de wachtofficier op Longwood hem vervangen. De wachtofficier is bevolen hem niet te benaderen tot hij gevraagd wordt; en nooit bewaking uit te voeren behalve als de dienst er om vraagt, dat is, al zijn bewegingen te volgens, die afwijken van de geldende regels en hem respectvol te wijzen op zo'n afwijking.

Artikel 5. De reeds van kracht zijnde regels, die communicatie met wie dan ook verhinderen zonder toestemming van de gouverneur, moeten strikt gevolgd worden. Voortdurend moet er op gelet worden dat generaal Bonaparte verhinderd wordt enig huis te betreden of betrokken wordt in gesprekken met personen, die hij kan ontmoeten (behalve om te reageren op begroetingen en normale beleefde opmerkingen tot hem gericht, zonder aanwezigheid van een Britse officier.)

456 *Artikel 6. Personen, die met generaal Bonapartes instemming, kunnen nog steeds toestemming krijgen om hem te bezoeken. Ze mogen niet ondanks deze toestemmingen spreken met een ander persoon uit zijn gevolg, behalve als dat specifiek is vermeld in de toestemming.*

Artikel 7. Bij zonsondergang zal de tuin om Longwood heen beschouwd worden als de grens. Op die tijd zullen er schildwachten om heen geplaatst worden, maar op zo'n manier, dat generaal Bonaparte geen last er van ondervindt door ze te zien als hij zijn wandelen in de tuin voortzet. Bij het vallen van de nacht zullen de schildwachten vlak bij het huis worden geplaatst, zoals vroeger en toegang tot het huis zal worden verboden totdat de schildwachten de volgende ochtend van het huis en de tuin zijn terug getreden.

Artikel 8. Elke brief voor Longwood zal door de gouverneur gedaan worden in een verzegelde enveloppe en zal worden gestuurd naar de wachtofficier om verzegeld te worden afgegeven aan de officier aan wie hij gericht is in het gevolg van generaal Bonaparte, die op deze manier er zeker van is, dat niemand behalve de gouverneur, kennis heeft van de inhoud.

Artikel 9. Geen enkele brief mag worden geschreven of verstuurd, geen enkel contact van welke aard ook, mag gemaakt worden, behalve op de manier hierboven beschreven. Er kan geen correspondentie zijn binnen het eiland, behalve voor gemandateerde communicatie met de voedselleverancier; de briefjes hiervan moeten open overhandigd worden aan de wachtofficier, die bevoegd zal zijn hen af te leveren.

Deze instructies gaan in op de tiende van de maand.

Hudson Lowe

Sint-Helena, 9 oktober 1816.

De woede, veroorzaakt door het lezen van zo'n document, heeft geen commentaar nodig. Was het nodig om naar een rots, 600 mijlen vanaf enig continent en 6000 mijlen van Europa de man te sturen, die zo vertrouwd op de Britse eerlijkheid en was gekomen om plaats te nemen aan de haard van deze grote natie? Onder deze regels moest de Keizer leven, totdat de dood hem bevrijdde.

457 De keuze van mensen, die Sint-Helena moesten verlaten, betrof alleen hen, wiens diensten het minst nodig waren voor de Keizer. Het waren Santini, bewaarder van het archief, Rousseau, belast met het zilver, Archambault de jongere, tweede stalknecht en kapitein Piontkowski. De gouverneur had hen op de hoogte gebracht op de dag, voordat ze naar de Kaap zouden gaan op de 17^e. Als dit vertrek ge hele kolonie beïnvloedde, deed het zelfs meer voor hen, die tot zover zouden gaan leven, ver van de getrouwen, aan wie zij hun levens hadden gewijd. Wat voor vreugde zou terugkeer naar Europa voor hen kunnen zijn? Zou het niet vergiftigd worden door de gedachte te weten dat de Keizer in de klauwen van een monsterlijke gevangenisbewaarder was?

Elke dag groeide de woede van Santini tegen de gouverneur en het kreeg een gevaarlijker karakter. Zijn landgenoot Cipriani was vaak genoodzaakt hem terug te houden, opdat hij geen misdaad begin. Hij had hem de gedachte toevertrouwd in de bossen op de gouverneur te wachten en de Keizer te verlossen van die ellendige man door hem met zijn geweer dood te schieten. Cipriani, niet in staat de man, die hij goed kende, te kalmeren, waarschuwde de Keizer, opdat deze hem weer bij zinnen kon brengen.

De Keizer vroeg onmiddellijk om Santini en zei tegen hem: 'Kom, jij schurk, jij wilt de gouverneur vermoorden? Begrijp je niet, dat ik er van beschuldigd zou worden jou dat bevolen te hebben? Schaam je! Een moord begaan! Ik verbied je aan zo iets in de toekomst te denken; als je er weer aan denkt, zal ik je het eiland doen verlaten.' Al deze woorden van de Keizer werden in het Corsicaans gesproken. Santini antwoordde in dezelfde taal dat het wraak was en geen moord. 'Wel', zei de Keizer, terwijl hij van zijn sofa opstond, 'als het wraak is, verbied ik je die uit te voeren.' Santini ging weg, beloofde er niet meer aan te denken. Maar de Keizer zei me er bij Cipriani op aan te dringen regelmatig Santini te zeggen dat zo'n misdaad niet gepleegd moest worden.

458 Santini had gediend in het legioen van Corsica, gecommandeerd door kolonel d'Ornano. Hij was daar weg gegaan om stafkoerier te worden bij het postsysteem. Hij was in Fontainebleau in die capaciteit, toen de Keizer aftrad in 1814. Voorgesteld aan de groot-maarschalk door generaal d'Ornano, kreeg hij toestemming om naar Elba te gaan en hij werd aangesteld als bewaarder van het archief. Hij vervulde deze taak tijdens de Honderd Dagen en kwam als zodanig naar Sint-Helena. Zijn taken waren verwaarloosbaar, hij diende maaltijden op en bracht de ochtenden jgend door. Intelligent, hij was behoorlijk technisch in het voor de Keizer maken van een pak, flanellen hemden en zelfs schoenen. Hij knipte het haar van de Keizer en herstelde diens
hoed als de nood aan de man kwam. Al deze dingen waren niet genoeg om hem bezig te houden. Hij sprak vaak met Cipriani over zijn wens naar Europa terug te keren om de wereld op de hoogte te brengen, zei hij, over de harde behandeling, waaraan de Keizer onderworpen was. De Keizer kende Santini's geestestoestand en was zeker van zijn discretie; het moment om deze te testen, was aangebroken. Hij riep hem bij zich, hij sprak heel lang over wat hij moest zeggen tegen zijn familie en gaf hem een kopie, geschreven op zijde, van het protest, gedictieerd op 18 augustus aan graaf de Montholon, om dit bekend te maken als hij in Europa arriveerde, als hij er in slaagde aan de agenten van Sir Hudson Lowe te ontsnappen. De Keizer ontsloeg hem, verzekerde dat zijn familie voor hem zou zorgen. (294)

Rousseau was naar Elba gekomen belast met het zilverwerk en was als zodanig ook op

Sint-Helena. Hij kon gemakkelijk vervangen worden, maar zijn vertrek betekende het verlies van een man, even toegewijd als de anderen. Dat was niet het geval met de jonge Archambault: de twee broers hadden het rijtuig van de Keizer bestuurd en hun positie in de stallen was belangrijk. Daarbij vond de Keizer het barbaars om de twee broers te scheiden, die hun bestaan gewijd hadden aan zijn dienst. Ieder van ons voelde de wreedheid van die scheiding en om het te voorkomen, stelde de groot-maarschalk de naam van een zekere Bernard voor, een van zijn eigen dienaren. De Keizer stelde de naam van Gentilini voor, eveneens eenvoudig in de dienst te vervangen. De gouverneur antwoordde op die verzoeken dat Bernard een Vlaming en Gentilini een Italiaan was; zijn instructies schreven drie Franse bedienden voor. Hij voegde er zelfs aan toe – en dit compliment werd aan de Keizer overgebracht – dat als Santini niet geweigerd de verklaring te tekenen, hij hem niet geaccepteerd zou hebben onder de vertrekkenden, want hij was een Corsicaan. De Keizer, wiens mooiste titel was Frans te zijn, lachte met medelijden om deze vrijpostigheid, die alleen kon voortkomen uit een verknijpte geest of een perverse ziel. Alle pogingen waren vruchteloos en de twee broers moesten scheiden.

294. Santini was geboren op Corsica in 1790. Hij was vrijwilliger bij de Corsicaanse schutters in 1803 en vocht in de campagnes van 1804-1807 in de Grande Armée. Hij werd legerkoerier in 1812 en later algemeen manager van de leiding van het Franse postsysteem. Hij was getrouwd en had vier kinderen.

459 Kapitein Piontkowski, die door pure devotie werd geleid om de Keizer te volgen naar Elba en toen naar Sint-Helena, bracht niet voldoende tijd door met de Keizer om bij zijn vertrek een groot verlies voor hem te zijn. Alle vier waren dus klaar om te vertrekken.

Op 18 oktober 1816, liet de Keizer ze, hoewel hij longontsteking had, voor ze weggingen, hen bij zich komen in zijn slaapkamer, dankte hen voor hun goede diensten en hun toewijding en wenste hen veel geluk. Alle drie waren diep bewogen en konden niet anders antwoorden dan met hun tranen. Ze hadden certificaten bij zich met hun verdiensten er op vermeld en een uitnodiging aan de prinsen van zijn familie hen elk een levenslang pensioen te betalen gelijk aan een derde van hun salaris. Hij hield Santini enige minuten langer vast. Toen liet hij kapitein Piontkowski komen, dankte hem voor de gevoelens, die hem geleid hadden hier naar toe te komen en te delen in zijn verbanning en zei hem dat als hij in Frankrijk, Amerika of in Rome was, hij altijd van de Keizers naam gebruikt kon maken als aanbeveling bij zijn vrienden en familie. Hij kreeg een meest eervol certificaat met aanbeveling bij de keizerlijke familie. Alle vier ontvingen als reisgeld de waarde van een jaarsalaris. Ze gingen dezelfde dag aan boord en werden onderworpen aan een zeer grondige inspectie. Het meest ver ging men bij Santini en kapitein Piontkowski, waarbij niets verdachts werd gevonden. Om 17.00u. dezelfde dag verlieten ze de haven in de richting van Kaap de Goede Hoop. De oudste Archambault kwam terug uit de stad, overwelmd door verdriet. Het was voor hem duidelijk dat zijn broer veel ongelukkiger was dan hijzelf, omdat de pijn van de scheiding toegevoegd was bij het verlaten van de Keizer.

De gezondheid van de Keizer was veranderd door al deze hardheden, die hun oorzaak hadden in Plantation House. Sinds de toevoeging van de verdere restricties was hij niet meer buiten de vlakte van Longwood geweest en had niemand meer ontvangen. Dat was een afleiding minder voor hem; dokter O'Meara en generaal Gourgaud die elke dag paard reden, waren de enige personen, die hem wat nieuws brachten. Admiraal Malcolm was op de Kaap; voor hij het eiland verliet, had hij tegen de Keizer zijn spijt betuigd dat hij hem achterliet in zo'n slechte verhouding met de gouverneur. Maar de Keizer had geantwoord, dat zolang als de zaken niet in hun vroegere staat terugkeerden, hij geen enkel compromis zou aanvaarden.

Sinds enige dagen leed de Keizer aan een longontsteking en wachtte totdat het over was, voordat hij een kies liet trekken, die hij slecht vond. De dokter zei, dat dat niet zo was, maar dat de manier om die te verwijderen reden was te geloven dat de wortel dood was. Hij kon hem behouden, maar die kies had niet veel nut meer voor hem. ‘In dat geval’, antwoordde hij, ‘zal die me niet langer kunnen dienen en omdat die me pijn doet, wil ik dat u er hem zou spoedig mogelijk uithaalt.’ Dokter O’Meara ging zijn instrumentarium halen, de Keizer zat in een armstoel en de dokter verwijderde de kies met zo’n gemak, dat de Keizer tegen hem zei: ‘Is dat alles? Even dacht ik dat je er helemaal naast zat.’ Toen ze de kies bekeken, vonden ze het erg jammer dat ze zich verplicht hadden gevoeld hem te trekken, omdat hij helemaal niet aangetast was. Een heftige hoofdpijn volgde op deze trekking, maar een voetbad gedurende de nacht, liet dat verdwijnen.

De Keizer weet zijn ongesteldheid aan het gebrek aan oefeningen of aan andere oorzaken. Omdat hij zich niet lekker voelde, zei hij tegen generaal Gourgaud dat dit misschien lag aan de wijn, die hem werd geserveerd. Omdat de generaal zelf ook dezelfde symptomen had, vroeg de Keizer hem de wijn te laten nakijken en hem het resultaat te laten weten: zij zagen er een gekleurd bezinsel in en een behoorlijk hoeveelheid van loodachtige olie.

Enkele maanden geleden had de jonge Emmanuel de Las Cases van tijd tot tijd geklaagd over hartstoeornissen. De Keizer drong er bij de vader op aan, die bezorgd om hem was, om goed op hem te letten, toen plotseling de pijn een onderzoek noodzakelijk maakte. Dokter Baxter werd opgeroepen om dokter O’Meara te assisteren, die dit wilde. Hartziekte werd duidelijk door hen beide vastgesteld; het vroeg om behandeling en de ontwikkeling ervan kon in het klimaat, waarin wij leefden, sneller gaan dan elders. De Keizer zei graaf de Las Cases, dat hij diens zoon niet het slachtoffer wilde laten worden van de vreselijke wind op Longwood, maar spoedig kwam de jonge man, die zich beter voelde, zelf naar hem toe om te bedanken voor de belangstelling, die hij had getoond. De Keizer mocht hem heel graag en was zeer gehecht aan de vader, van wiens kennis en manieren hij genoot. De gouverneur wist dit. Dat was de reden, dat hij boosaardig tegen hem was. Reeds, aardig brutaal en onder voorwendsel van onwettige berichten naar de stad gebracht, had hij diens bediende afgenomen en hem een ander aangeboden.

Maar graaf de Las Cases antwoordde met de bitterheid van een geïrriteerde man, dat als hij een nieuwe bediende moest nemen, hij zijn eigen keus wilde en niet die van de gouverneur. Zodra de Keizer dit vernam, zond hij hem Gentilini, een lakei, zodat hij niet hoefde te leiden onder deze grove daad. We konden toen nog lang niet zien, dat het verwijderen van de bediende vooraf ging aan die van de meester. Hij was een mulat, die door de gouverneur al met de zweep bedreigd was en die hij had gespaard alleen uit consideratie voor zijn meester.

De Keizer zou nu een klap krijgen in zijn gewoontes en genegenheden, die niet gerepareerd konden worden; het zou nu een van zijn officieren treffen en het aantal, dat bij hem bleef, reduceren tot drie in getal. Het was een nieuwe ontbering aan bronnen voor de geest, die hij in elk van hen vond. In zijn dagelijkse gewoontes zou hij een grote leegte gaan voelen. Graaf de Las Cases las hem altijd de kranten voor zodra ze arriveerden; hij sprak beter Engels dan de heren, tijdens de ritten te paard met de Keizer, die de Keizer samen met hem maakte, trad hij op als vertaler als ze mensen ontmoetten. Samen met de heren had hij zijn werkuren en zijn gesprekken met de Keizer gingen over een verleden, dat de jongere heren niet hadden gekend. Hij had gediend als page aan het hof van Louis XVI en was in exil gegaan.

Admiraal Malcolm, die van de Kaap was terug gekomen, haastte zich om kranten naar de Keizer te sturen, die altijd nieuwsgierig naar de inhoud was. Er zaten een paar Franse

kranten tussen, die een passage bevatten over generaal Bertrands ter dood veroordeling. Graaf Bertrand gaf niet veel om dit oordeel tegen hem uitgesproken, maar dat gold niet voor de gravin, die niet alleen voor haar echtgenoot vreesde, maar ook voor de toekomst van haar kinderen. De Keizer ging naar haar toe en bood geruststellende woorden hierover.

Zoals altijd bij de aankomst van een schip, was dokter O'Meara naar de stad gegaan om nieuws te horen. De Britse kranten stonden vol over de festiviteiten van het huwelijk van prinses Charlotte, erfprinses van de troon van Engeland, met prins Leopold van Coburg. Bij deze gelegenheid vertelde de Keizer aan dokter O'Meara, dat hij erg blij was voor prins Leopold van Coburg, dat hij hem niet benoemd had tot zijn aide de camp, toen deze zo'n verzoek deed, want als hij dat wel was geworden, zou hij nooit op de treden van de Britse kroon hebben kunnen zitten.

462 De Keizer was al enkele dagen ziek. Hij bleef in gedachten verzonken, want hij vond niet in de kranten wat hij hoopte te vinden.

Graaf de Las Cases, er van overtuigd, dat de restricties ten opzichten van contacten met vreemdelingen en notabelen van het eiland bewezen dat het Britse ministerie de opinie van het publiek vreesde over wat er op Longwood plaats vond, vroeg de Keizer toestemming om prins Lucien op de hoogte te brengen van de abominabele behandeling, waaraan hij onderworpen was. Hij vertelde hem hoe de mulat, die uit zijn dienst was verwijderd, een manier had gevonden 's nachts naar huis terug te komen. Deze jonge man, waarin graaf Las Cases het volste vertrouwen scheen te hebben, kwam hem smeken – hij stond op het punt naar Londen te vertrekken – hem aanbevelingsbrieven te geven, opdat hij daar een goede positie kon vinden. Graaf de Las Cases stelde aan de Keizer voor hem te gebruiken om de brief naar de prins te sturen. Na een moment van nadenken zei de Keizer hem dit niet te doen: het zou de gevangenisbewaarder gelijk geven als het zou worden ontdekt. Ook vond de Keizer, dat er weinig betrouwbaars was aan een man, die Sint-Helena had verlaten, waar hij geboren was en voor de eerste keer in een stad als Londen zou aankomen. Op dit tijdstip waren er vormen van correspondentie met het continent met Cipriani als koerier, ingesteld via een handelaar van het eiland. Nieuws was al gegeven en ontvangen en het was voorzichtiger deze methode te gebruiken, want het kon heel goed gebeuren, dat als hij vanaf Longwood kwam, het de mulat niet werd toegestaan weg te zeilen.

Het was niet de eerste keer, dat Cipriani slimme spelletjes had gespeeld met Hudson Lowe. Zodra de naam van Hudson Lowe het eiland Sint-Helena had bereikt, herinnerde hij zich onmiddellijk de naam van de gouverneur van Capri en hij ging naar de Keizer om te vertellen wie Hudson Lowe was en hoe hij, Cipriani, toen verbonden aan Saliceti, minister van politie van het koninkrijk Napels, bijgedragen had aan de verovering van dat eiland door een zekere Suzarelli te verleiden, een van Sir Hudsons spionnen, die ze valse rapporten gaven, die ze dan naar Lowe brachten. De gouverneur had nooit geweten van de truc, waarover Cipriani me vertelde; het was geheim gebleven, zoals men zich wel kan voorstellen, maar ik kon het niet helpen elke keer te lachen als ik hem in aanwezigheid van Sir Hudson Lowe hoorde discussiëren over de behoeften van de huishouding, zonder dat Hudson Lowe het geringste idee had van de actieve rol, die Cipriani gespeeld had in de vroegere expeditie. (295)

295. Cipriani was in vele zaken de agent van de Keizer geweest. Tijdens het verblijf van de Keizer op Elba was hij naar Wenen gestuurd, terwijl het Congres aan de gang was. Zijn rol en die van de agenten van Murat zijn aan het licht gebracht door latere onderzoekers.

463 De admiraal had een kleine kist sinaasappels van de Kaap meegebracht, die hij de Keizer aanbood. Dezelfde dag, toen hij zijn luiheid van zich af wilde zetten, zoals hij zei,

kleedde hij zich vroeg aan en babbelde met dokter O'Meara over de hardloopwedstrijden twee dagen geleden in het kamp, die hij via zijn verrekijker had gezien en zinspeelde hij op het ongeluk van de knecht van markies de Montchenu, die zijn been gebroken had, toen Noverraz het bezoek van admiraal Malcolm kwam aankondigen. Hij ontsloeg de dokter, die de stad in ging, en leidde Malcolm in de tuin, waar ze een lange tijd met elkaar spraken. Het was 25 november 1816.

Toen hij de admiraal verliet, ging de Keizer de salon binnen en riep om graaf de Las Cases. Profiterend van het voordeel van de vrijheid mij geboden, omdat de Keizer al verscheidenen dagen zijn kamers niet verlaten had, wandelde ik naar de wachthuisje om naar het kamp te gaan, toen ik Sir Hudson Lowe zag, omringd door een grote staf, in galop richting het huis naderend. Ik stapte opzij om hen door te laten, groette ze en zij groetten terug. De gouverneur werd begeleid door Sir Thomas Reade, zijn aides de camp Gorrequer en Pritchard (296), twee dragonders en een heer in burger, die ik later leerde kennen als de politie commissaris, die van de Kaap was gekomen met het fregat Adamant.

Ik ging verder, bezorgd om wat de gouverneur er mogelijk toe kon brengen in zo'n grote stijl naar Longwood te komen. Ik besloot terug te keren, bezorgd door de gedachte dat ik misschien daar slecht nieuws zou horen. Er waren nog geen vijftien minuten voorbij, toen ik het terrein weer op liep en dezelfde stoet op dezelfde plek aantrof, waar ik ze had ontmoet; ze namen dhr. Las Cases met zich mee naar de stad. Ik begreep er niets

296. Henry Huff Pritchard was geen aide de camp, maar belast met de telegraafdienst.

464 van wat er gebeurde, maar had de angst van graaf de Las Cases gezien en haastte me daarom naar de Keizer, die in de salon was. Ik vertelde hem over de ontmoeting, die ik zo net had gehad met dhr. Las Cases en de blik, die hij op mij had geworpen, die zoveel lijdens in zijn ziel liet zien; ik kon er niets van begrijpen, maar voegde er aan toe dat de Keizer hem nog kon zien. Deze rende naar het raam en was vanachter de luiken in staat zijn vriend uit het wachthuis te zien komen en meegenomen werd en de weg opging naar Hutt's Gate. Hij stuurde me naar de kamer van graaf de Las Cases, maar de toegang werd me verboden en ik rapporteerde dat zijn zoon naar buiten was gegaan om zich bij zijn vader te voegen.

Dit is wat er was gebeurd: de gouverneur met majoor Gorrequer waren gestopt bij de ingang van het verblijf van de wachtofficier, terwijl Sir Thomas Reade, de politie commissaris, aide de camp Pritchard en de twee dragoons door gingen naar de kamer van graaf de Las Cases, die ze leeg aantroffen. Ze gingen naar binnen en wetend dat hij bij de Keizer was, zonden ze de wachtofficier naar hem toe namens de gouverneur. Saint-Denis bracht de Keizer van dit alles op de hoogte en deze, die hem toestond te gaan, zei: 'Kom zo spoedig mogelijk terug.' Ik trof de Keizer aan hierop wachtend. Hij riep om de grootmaarschalk, graaf de Montholon en generaal Gourgaud, allen even verbaasd door een ontvoering, die in tien minuten had plaats gevonden en de vader, de zoon en alle documenten mee nam. De Keizer herinnerde zich de vraag om toestemming van graaf de Las Cases aan hem, dat hij wenste zijn mulat te gebruiken om prins Lucien een lang verslag van zijn situatie te doen. De Keizer dacht dat hij duidelijk genoeg gesproken had om hem hem van dit project af te houden, maar graaf de Las Cases, die geloofde dat het de Keizer van nut zou zijn dat Hudson Lowe's beledigende bedreiging in Europa bekend moest worden gemaakt, had een brief geschreven aan Lady Clavering, waarin hij zijn bediende bij haar aan beval en had hem het rapport toe vertrouwd, waarover hij had gesproken met de Keizer, dat zijn zoon gekopieerd had op een lap zijde. Of door indiscretie of door verraad hoorde de gouverneur over deze zaak en de man werd in de gevangenis geworpen. De gouverneur pakte de correspondentie af, die als voorwendsel

had gediend om graaf de Las Cases weg te voeren. De mulat werd later overgebracht naar Ascension Island. (ten noorden van SH, rkv)

465 Er is verondersteld, ondanks de straf, uitgevoerd op de jonge man, dat er een val is gezet voor graaf de Las Cases door de gouverneur en dat de aankomst in de nacht van zijn bediende gemakkelijk is gemaakt, want de bewaking 's nachts zou het niet mogelijk hebben gemaakt dat het anders had kunnen zijn.

De Keizer verliet de salon, ging terug naar zijn kamers, kleepte zich uit en nadat hij zijn kamerjas had aangetrokken, bleef hij in zijn leunstoel zitten, overweldigd met pijnlijke gedachten; maar weldra kondigde Saint-Denis de dokter aan, die uit de stad kwam. De Keizer antwoordde: 'Laat hem binnen komen.' 'Wel, dokter', zei hij toen deze binnen kwam, 'ik zag net Las Cases van me weg genomen worden.' 'Ik weet het', zei de dokter, 'ik ontmoette net Sir Hudson Lowe, die ik met vol vreugde tegemoet kwam en zei: 'Uw vriend Las Cases is gearresteerd, je zult hem zien. Inderdaad zag ik hem wat later, onder begeleiding, in de richting van Hutt's Gate, zonder toestemming om met hem te spreken. Maar in de stad hoorde ik dat zijn bediende verschillende brieven bij zich had en is gearresteerd.' 'Maar, dokter, brieven, geschreven aan een vriend in Londen, kunnen niets anders bevatten dan uitdrukkingen van vriendschap. Las Cases is niet in staat me gecompromitteerd te hebben zonder me erover te waarschuwen; ze hebben documenten in zijn kamer gepakt, die mij toe behoren. Hoe zou Las Cases, een met zo'n intelligentie, een man tot zijn agent maken, die niet lezen of schrijven kan? De gouverneur moet wel een grote dwaas zijn deze man, die tot zijn huishouding behoorde, het eiland af te sturen. Deze man heeft hem bedrogen. Hudson Lowe zal mij zeker beschuldigen dat ik van dit project iets af wist! Hij moet een armzalige mening hebben over mijn intelligentie! Verder', zei de Keizer, 'is het niet mogelijk om op zo'n onbeschaafde manier door te gaan dan deze Calabriër net heeft gedaan. Om pal onder mijn ogen een man weg te nemen, waar ik dol op ben, wiens zoon ziek en ongezonder is, dit is het gedrag van een Zuidzee-barbaar!'

Toen, tegen mij sprekend, vroeg de Keizer of ik iets wist van een dagboek, dat graaf de Las Cases bijhield. Ik vertelde, dat Saint-Denis twee keer per week verscheidene uren bezig was zijn aantekeningen uit te werken en dat deze hem beter kon informeren over de inhoud ervan dan ik. 'Laat hem komen', zei hij tegen me.

466 Meteen toen hij binnen kwam, vroeg de Keizer hem wat dit dagboek voor inhoud had. 'Het bevat', zei Saint-Denis, 'alles wat waard is om op te schrijven vanaf we aan boord gingen van de Bellerophone en verschillende anekdotes, verteld door Uwe Majesteit.' 'Hoe wordt de gouverneur daarin behandeld?' 'Heel slecht, maar alles wat over hem gezegd wordt, is veraf van hoe hij werkelijk is.' 'Hoe wordt admiraal Cockburn besproken?' 'Niet erg goed, Sire.' 'Zegt hij dat ik hem een haai heb genoemd?' 'Ja, Sire, maar hij voegt er aan toe, dat hij een man is met een eerlijk gezicht; hij zegt ook dat Uwe Majesteit, toen u over hem sprak, zei: 'Hoewel ik hem niet mag, kan ik hem mijn waardering niet onthouden; onder dit uniform klopt het hart van een soldaat.' 'Wat zegt hij over Sir George Bingham?' Hij wordt goed behandeld, net als kolonel Wilks en Skelton; admiraal Cockburn wordt goed besproken, maar als hij het dagboek doorbladert, zal de gouverneur geen enkele reden hebben om zichzelf te feliciteren met zijn eigen indiscretie.' 'Spreek hij over de koffiekop? Zegt hij dat ik hem een bandiet en een Siciliaan noem?' 'Ja, Sire.' 'Dat is goed', concludeerde hij, terwijl hij hem ontsloeg, 'Ik ben er niet ongelukkig mee dat hij precies weet wat mij persoonlijke mening over hem is. Je hebt gezien,' zei de Keizer, 'met welke opdringerigheid hij me de instructies van Lord Bathurst persoonlijk wilde overhandigen; hij had ze net zo goed aan Bertrand kunnen geven, maar hij keek uit naar het plezier om de dolk in mijn hart te stoten door ze mij persoonlijk te geven, omdat hij weet, dat het ware doel van al die instructies is af te

komen van de officieren, die bij me zijn. Hij is een ware beul. Ik voel zo'n haat voor deze man, dat als mijn zoon op dit eiland zou komen en aan hem voorgesteld moest worden, ik zou weigeren hem te ontmoeten.'

De Keizer vroeg de dokter om te paard bij de gouverneur te gaan vragen naar de reden voor deze arrestatie. Een paar uur later keerde de dokter van Plantation House terug en vertelde de Keizer dat de overtreding ernstig was en dat een brief, geschreven op zijde en genaaid in binnenkant van het jasje van de bediende, op hem gevonden was.

467 De volgende dag om twaalf uur werd de groot-maarschalk door de Keizer naar de gouverneur gestuurd. Deze vertelde hem dat het hem speet, dat hij de gouvernementele orders moest uitvoeren, maar dat het niet de eerste keer was, dat dhr. De Las Cases zulke illegale inschepingen maakte; hij kende precies de gevolgen van enige inbreuk op de instructies, sinds ze hem waren voorgelegd, evenals aan alle anderen op Longwood. Hij liet hem toen de brief zien, geschreven op zijde en zei tegen hem: 'U ziet dat de inbreuk flagrant is! Hij zal de gevolgen ondergaan.'

'Deze brief', zei hij tegen de groot-maarschalk, 'is slechts een herhaling van alles wat Montholon aan u heeft geschreven; er is alleen maar een inbreuk op de instructies en haar enige doel is de broer van de Keizer in het geheim toe te zenden, dat als officieel naar u is gezonden.' Alles wat de groot-maarschalk zei, had geen enkel effect: de gouverneur bleef bij zijn beslissing zijn brief over de regels toe te passen op graaf de Las Cases.

Het was eenvoudig te begrijpen hoe opgewonden de Keizer was, toen er een man gearresteerd werd, die hem zo nabij stond en waarvoor hij zoveel ware gevoelens had. Bijna elke avond, als hij de salon verliet, nam hij graaf de Las Cases mee en sprak met hem totdat hij moe werd. Dit verlies werd daarom diep gevoeld door de Keizer. Las Cases was de enige, die perfect Engels sprak en dit tot zijn volle tevredenheid voor hem vertaalde; de Keizer dankte aan hem de Engelse lessen, waardoor hij nu in staat was de kranten, die hem bereikten, door te nemen.

Het was tijdens de eenzaamheid in The Briars, dat er overdag en 's avonds, niet langer dan tot tien uur, gesprekken ontstonden, die graaf de Las Cases verzamelde en waarvan hij zijn Mémorial samenstelde van wel zeven of achthonderd bladzijden, zei Saint-Denis tegen de Keizer.

De Keizer vroeg via dokter O'Meara aan de admiraal of graaf de Las Cases, indien hij niet bij hem terug keerde, wel goed behandeld zou worden. De brief, die deze aan zijn vriend in Londen schreef, was slechts een uiting van vriendschap en vanzelfsprekend stond er niets compromitterends in, behalve dan de illegale manier, waarop de brief hem bereikte.

468 Vanaf het begin waren graaf de Las Cases en zijn zoon ondergebracht in de hut van majoor Harrison, op een korte afstand van de grenzen van Longwood gelegen. Generaal Gourgaund en graaf de Montholon konden dicht genoeg bij dat huis komen om hem via vriendelijke gebaren hun spijt te laten weten dat ze hem niet konden ontmoeten. De Keizer gaf graaf de Las Cases de schuld vanwege het niet gehoorzamen van zijn orders: hij was er aardig geïrriteerd over en hield niet op aan admiraal Malcoml te zeggen dat zijn dagelijkse gewoontes verstoord waren en hij afgesneden was van gesprekken, die tijdens zijn gevangenschap niet zonder charme waren. Een paar dagen later werd graaf de Las Cases verder van Longwood weggebracht en vervoerd naar Rose's Cottage. Het meubilair van zijn kamer te Longwood was verwijderd om de nieuwe ruimte te meubileren, waarin hij verbleef tot 24 december, toen hij naar de stad ging om op zijn inscheping te wachten.

De Italiaanse Campagne, waaraan de graaf de Las Cases onder dictaat van de Keizer werkte, was vrij ver toen hij gearresteerd werd. Dit was bij hem. Toen hij in Longwood gearresteerd werd en de gouverneur erom vroeg, samen met het dagboek van Longwood,

werd alles naar deze gebracht. De Keizer vroeg er onmiddellijk naar via de groot-maarschalk; samen met de papieren van Las Cases was het zorgvuldig onderzocht en verzegeld. De gouverneur verhinderde de gevraagde teruggave niet en in aanwezigheid van graaf de Las Cases werd het terug gegeven aan de groot-maarschalk. De Keizer zou ook graag het dagboek van graaf de Las Cases hebben gehad. Maar de laatste wenste zo nadrukkelijk dat het bij hem bleef, dat de groot-maarschalk niet aandrong. Deze ontving de verzekering van hem, dat niets in het dagboek iemand van zijn metgezellen in deze verbanning geraakte. Het dagboek bleef verzegeld tot 1821 de dood van de Keizer en toen werd het terug gegeven aan graaf de Las Cases. Er waren nu twee weken voorbij sinds zijn verwijdering, toen de Keizer, die hem terug wilde op Longwood en boos was, omdat zijn pogingen hadden gefaald, me de volgende brief dicteerde, die naar hem gestuurd moest worden:

Mijn beste graaf de Las Cases, mijn hart voelt diep, wat u moet doorstaan. Van mij weggerukt twee weken geleden, ben je in het geheim opgesloten, zonder dat je mij enig nieuws gegeven of ontvangen hebt, zonder contact te hebben met een ieder, Frans of Brits, geen dienaar van je keuze hebbend. Je gedrag op Sint-Helena is eervol geweest en zonder schaamte, zoals je gehele leven. Ik zeg dit met plezier tegen je.

469

Je brief aan een vriend in Londen was niets verwerpelijks, je stortte alleen je hart uit binnen de grenzen van een vriendschap. Deze brief is gelijk aan de acht of tien anderen, die je aan dezelfde persoon schreef en die je open verzond. De commandant van dit eiland, die het heerlijk vindt de uitdrukkingen van vertrouwde vriendschap onder de loep te nemen, heeft je dit onlangs verweten; hij heeft gedreigd je van dit eiland weg te sturen als je brieven weer enige klacht bevatten. Door zo te handelen, overtreedt hij de belangrijkste plicht van zijn functie, het eerste artikel van zijn instructies en de fundamentele gevoelens van eer. Hij heeft je daardoor toegestaan wegen te zoeken om jouw gevoelens bij je vrienden te laten komen en hen te vertellen over het schuldige gedrag van deze commandant. Maar jij hebt geen schuld en het was gemakkelijk voordeel van je eerlijkheid te trekken.

Ze zochten naar een voorwendsel om je papieren af te pakken. Een brief aan je vriend in Londen was niet voldoende voor een politieonderzoek in je kamer, want er stond geen samenzwering, geen geheim in en het was uitsluitend de uitdrukking van een nobel en vrij hart. Het onwettige en stugge gedrag, bij deze zaak vertoond, draagt het kenmerk van een lage en persoonlijke haat.

In minder beschaafde landen zijn bannelingen, gevangenen en zelfs misdadigers beschermd door de wetten en de magistraten; zij, die bewakers zijn, worden of gekozen door de leiding of op wettelijk bevel om hen te bewaken. Maar op deze rots overtreedt dezelfde man, die de meest absurde regels met geweld uitvoert, alle wetten en er is niemand, die de excessen van zijn grillen inperkt.

Longwood is bedekt met een sluier, die ze graag onzichtbaar zouden willen maken om hun criminele gedrag te verbergen. Deze maatregelen leiden iedereen tot de meest afschuwelijke bedoelingen.

Door geruchten, handig verspreid, is er een poging gedaan officieren, inwoners van dit eiland en zelfs buitenlandse agenten te misleiden, waarvan gezegd wordt, dat ze hier door Oostenrijk en Rusland zijn geplaatst. De Britse regering is zeker op dezelfde manier misleid door slinkse en onware rapporten. Uw papieren – sommige zijn van mij, dat weten ze – worden zonder formaliteiten afgepakt, vlak bij mijn appartementen met woeste kreten van vreugde. Ik werd hiervan een paar ogenblikken later van op de hoogte gebracht. Ik keek uit het raam en ik zag, dat u werd opgepakt. Een grote staf

was om u heen verzameld, ik dacht dat ik Zuidzee-eiland wilden rond een gevangene zag dansen, voordat ze hem opaten.

470 *Uw diensten waren noodzakelijk voor mij: alleen u las, sprak en begreep Engels. Hoe dan ook dring ik er bij u op aan en als nodig beveel ik u de commandant van dit eiland te vragen u terug te sturen naar het continent. Hij kan dat niet weigeren, want hij heeft geen autoriteit over u dan slechts via de vrijwillige verklaring, die u heeft ondertekend. Het zal een grote troost voor mij zijn te weten dat u onderweg bent naar meer fortuinlijke kusten.*

Eenmaal in Europa aangekomen, of u nu naar Engeland gaat of naar het moederland terug keert, vergeet dan het kwaad, dat u hier geleden heeft. U mag opscheppen over de loyaliteit, die u mij getoond heeft en de genegenheid, die ik voor u voel.

Als u op een dag mijn vrouw en mijn zoon ziet, omhels ze dan; al twee jaar verneem ik geen nieuws over hen, direct of indirect. Zes maanden geleden is hier een botanist geweest, die ze beiden had gezien in de tuinen van Schönbrunn; enkele dagen voor zijn vertrek verhinderden de barbaren hem om bij me te komen om nieuws over hen te geven.

Hoe dan ook, troost u zelf en uw vrienden. Mijn lichaam, dat is waar, is in de macht van de haat van mijn vijanden; zij vergeten niets dat hun wraak kan verzachten. Ze vermoorden me met speldenprikken, maar de voorzienigheid is te eerlijk om dit te lang te laten duren. De ongezondheid van dit verwoestende klimaat, het gebrek aan alles, dat het leven ondersteunt, zal binnenkort, dat voel ik, een eind maken aan dit bestaan, waarvan de laatste ogenblikken een schande voor de Britse eer zullen zijn. Europa zal eens met afschuw wijzen naar deze hypocritische, kwade man, die door ware Engelsen als Brit zal worden verafschuwd.

Omdat alles er op wijst, dat het u niet zal zijn toegestaan mij te zien voor uw vertrek, ontvang daarom alstublieft mijn omhelzing en de verzekering van hoogachting en mijn vriendschap. Wees gelukkig.

Uw genegene.

Getekend: Napoleon

Toen de brief was gedictieerd, maakte ik er een kopie van en ging naar de Keizer om hem te laten ondertekenen; dokter O'Meara was bij hem. 'Lees me dit voor, hardop en met begrip,' zei hij tegen me. Toen ik klaar was, zei hij: 'Wel, dokter, wat denkt u er van?'

471 'Ik denk, dat zo'n brief erg kostbaar zal zijn voor haar ontvanger en dat het onmogelijk is om een hogere aanduiding van waardering en een diepere verklaring van vriendschap te geven.' De brief werd in een enveloppe gedaan, dichtgemaakt met het keizerlijk zegel en door graaf de Montholon naar de wachtofficier gebracht om te zenden naar graaf de Las Cases. De officier zond hem naar de gouverneur, die hem spoedig hierna het terug stuurde naar Longwood, zeggende dat hij geen verzegelde brieven kon ontvangen, omdat zijn instructies dat verboden. De Keizer, hiervan op de hoogte gebracht door de groot-maarschalk, die de brief bij hem terug bracht, verbrak zelf het zegel en zei graaf Bertrand het te overhandigen aan kapitein Poppleton, die het weer zelf naar de gouverneur bracht.

Gedurende al deze en de tijd, die vooraf ging aan de inscheping van graaf de Las Cases, bleef de Keizer veel meer in zijn kamers dan zijn gewoonte was. Hij informeerde de admiraal, die op bezoek kwam, dat hij ziek in bed lag. De eigenaar van de Briars, dhr. Balcombe, was gelukkiger en de Keizer ontving hem zijn kamerjas. Hij was een man, die zijn diensten had aangeboden en was geschikt om dat te blijven doen; hij zei me, toen hij de Keizer verliet, dat hij hem erg veranderd vond. Ik antwoordde dat gezien het gedrag

van de gouverneur dat nauwelijks anders kon. De gouverneur was bezorgd over voorschrift, dat niet toestond dat de wachtofficier de aanwezigheid van de Keizer op Longwood te verifiëren. Hij kwam de groot-maarschalk bezoeken en ondervroeg hem onmiddellijk over de Keizer: deze beschreef hem als ziek en nogal veranderd. Of Hudson Lowe had overwogen dat de verwijdering van graaf de Las Cases in Europa een slechte indruk zou maken, of nadat hij de brief van de Keizer had gelezen en hij daardoor beter de noodzaak van de diensten van graaf de Las Cases aan de Keizer begreep, hij verklaarde opnieuw, zoals hij drie dagen eerder al had geschreven dat hij aanbod meteen graaf de Las Cases naar Longwood terug te zenden en het feit, dat deze het offer dat hij deed om hem zijn plichten weer te laten opnemen, niet accepteerde. De Keizer wilde eerst niet geloven, dat graaf de Las Cases weigerde om het aanbod te aanvaarden om naar Longwood terug te komen; de nieuwe verklaring van de gouverneur liet er geen twijfel over bestaan. De Keizer wilde hem eerst schrijven, prefereerde het toen om de graaf te laten doen wat hij wilde, gelovend dat als hij Sint-Helena zou verlaten, dat was, omdat hij er zeker van was dat hij hem in Europa beter zou kunnen dienen dan hier. De Eurotas met aan boord kapitein Piontkowski, Archambault, Santini en Rousseau kwam aan vanuit de Kaap en wierp het anker uit voordat ze naar Engeland ging. Archambault de oudere kreeg toestemming om zijn broer te zien: de Keizer riep hem bij zich en vernam van hem dat kapitein Piontkowski en zijn metgezellen aan boord erg slecht behandeld werden.

472 De slechte stemming van de Keizer werd hierdoor verergerd en werd nog verhoogd doordat de zaak met graaf de Las Cases niet tot een einde kwam.

De Keizer hoorde op de 26^e dat graaf de Las Cases de stad in was gegaan om zich voor te bereiden op de inscheping en vroeg om de groot-maarschalk en generaal Gourgaud om hem te ontmoeten. Het besluit het eiland te verlaten was door graaf de Las Cases genomen, die geloofde dat het voor hem een mogelijkheid was Europa te laten horen over het ongepaste gedrag van Sir Hudson Lowe. De beslissing werd aan de Keizer overgebracht en dat dwong hem een brief te sturen naar Sir Hudson Lowe via de groot-maarschalk, waarin hij hem vroeg graaf de Las Cases toe te staan naar Longwood te komen om afscheid van hem te nemen. De gouverneur antwoordde onmiddellijk dat graaf de Las Cases het vrij stond terug te keren en hier te blijven, maar dat hij niet akkoord kon gaan daar heen te gaan als hij er opstond te vertrekken.

Alle pogingen voor de Keizer om graaf de Las Cases te zien voor zijn vertrek bleken mislukt en 30 december 1816 was vastgesteld voor zijn inscheping, de Keizer stuurde de groot-maarschalk en generaal Gourgaud naar de stad. Ze werden bij de gouverneur aangekondigd door Sir Thomas Reade en verkregen toestemming om graaf de Las Cases te spreken in aanwezigheid van de heren Gorrequer en Wynyard, stafofficieren van de gouverneur.

Graaf de Las Cases was blij hen terug te zien, verzekerde hen nog eens dat hij in Europa nuttiger zou zijn voor de Keizer dan hij hier kon zijn en herhaalde de laatste woorden van de Keizer aan hem: ‘Als hij vertrekt, vind ik het goed; als hij blijft, vind ik het goed...’

Gorrequer en Wynyard hielden zich op een afstand, zodat ze zich niet ongelukkig voelden bij het uitwisselen van hun tekenen van vriendschap. Dit gaf graaf de Las Cases de gelegenheid de groot-maarschalk het diamanten halssnoer, dat de Keizer had gekregen van koningin Hortense, toen hij Malmaison verliet, te overhandigen, dat hij in bewaring had; hij voegde er een wissel op Londen aan toe van 100.000 francs voor de behoeften van de Keizer. De som van 400.000 francs, die hij vroeger had ontvangen, samen met de laatste som, waren terug gestuurd naar prins Eugène, die enkele fondsen bewaarde, die van de Keizer waren.

473 Drie dagen later verlieten twee schepen de haven van Jamestown: het ene op 30 december bracht graaf de Las Cases en zijn zoon naar de Kaap; het andere, dat enige

dagen geleden was aangekomen, had kapitein Piontkowski en zijn metgezellen aan boord en vertrok op 3 januari 1817 naar Engeland.

Toen de heren uit de stad terug kwamen, deden zij verslag aan de Keizer over de woorden van graaf de Las Cases en overhandigden ze hem het diamanten halssnoer, waarover de Keizer niets meer had gehoord, daar hij er nooit meer met graaf de Las Cases over had gesproken, sinds hij het hem gegeven had. Hoe dan ook, na zijn ontvoering was er in zijn onderkomen gezocht, omdat men geloofde dat hij het in zijn meubilair of achter wat houtwerk had verstopt, maar tevergeefs. Graaf de Las Cases had het, toen hij het ontving, op zijn lichaam geplaatst en het was daar al die tijd gebleven. Het halssnoer, waarvan de Keizer de waarde op 200.000 francs schatte, is datgene, wat hij mij naliet in zijn testament. Toen hij die avond naar huis ging, gaf hij het mij en vroeg me het op te bergen in een geheim vak van zijn reiskist. Dezelfde dag telden we droevig zes mensen minder in onze kolonie op Longwood.

Die avond ging de Keizer in zijn kamer naar bed en zei me een paar pagina's voor de lezen uit *The Chinese Embassy* van Lord Macartney, het boek op zijn tafel. Na een uur voorlezen viel hij bijna in slaap en zei tegen mij, dat ik me kon terug trekken.

Een maand nadat graaf de Las Cases bij ons weg genomen was, toen de Keizer naar bed ging, werd hij begeleid door graaf de Montholon of generaal Gourgaud; hij wilde met ze praten zo'n 45 minuten en ze dan voorstellen weg te gaan. Omdat het toevallig gebeurde, dat geen van hen bij hem kwam, liet hij mij vragen of een serieus werk of een novelle voor te lezen, die hij zelf had uitgezocht. Omdat de obstakels, die hij was tegen gekomen bij zijn wens graaf de Las Cases terug te zien komen op Longwood, niet langer de schuld waren van de gouverneur, werd zijn agitatie minder en hij accepteerde de scheiding zoals uit zijn laatste woorden erover bleken dat graaf de Las Cases de schuld had. Bij het verdriet over het verlies van een vriend werd toegevoegd de ergernis veroorzaakt door de brute daad van de gouverneur, uitgeoefend op de persoon van een van zijn officieren. Op het moment dat hij het doel van de arrestatie begreep, zei hij tegen de groot-maarschalk: 'Het is een daad van wilde bruutheid, die hij nooit zal durven uitvoeren: hij zal de repercussies, die dit in Europa zal hebben, vrezen.' De draai, die de gebeurtenissen namen, bewees, dat de Keizer deze zaak perfect had beoordeeld. De graaf kwam niet terug, omdat hij voelde dat hij nuttiger was voor de Keizer in Europa dan hij kon zijn als hij bij hem bleef. De Keizer genoot erg van de gesprekken met graaf de Las Cases; omdat hij het prettig vond in het verleden te leven, had hij er plezier in die schitterende gebeurtenissen met hem op te halen, die, zo zei hij, tijdens zijn jeugd tot zoveel gesprekken aan het haardvuur hadden geleid.

Zo was het einde van het jaar 1816. Men zou kunnen denken dat na al deze gebeurtenissen, de volgende jaren gevrijwaard zouden zijn van zulke troebelen. Maar de woorden van de Keizer aan graaf de Montholon – dat de voorafgaande april het noodzakelijk was geweest de verklaring te tekenen om op het eiland te blijven zo lang de gevangenschap van de Keizer zou duren – leek waar te worden: 'Als het lang duurt, zal de Britse regering alleen ons tweeën over houden.'